

KURTULUŞ ŞİŞLİ'DE KADİM BİR SEMT

HÜSEYİN IRMAK

ŞİŞLİ SEMT KİTAPLIĞI

KURTULUŞ **ŞİŞLİ'DE KADİM BİR SEMT**

HÜSEYİN IRMAK

HÜSEYİN IRMAK

1961-62 kışında, annesinin deyimiyle “kar yağarken” Sivas, Zara’da doğdu. Dört yaşında ailesiyle birlikte İstanbul, Kurtuluş’a geldi. Kabataş Erkek Lisesi’nden ve Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu’ndan (M. Ü. İletişim Fakültesi) mezun oldu. Aynı okulda halkla ilişkiler dalında yüksek lisans yaptı.

1987’de Güneş, 1989-91’de Tercüman gazetelerinde muhabir olarak çalıştı. 1991’den bu yana Kağıthane Belediyesi’nin basın danışmanlığını yürütüyor. Dinler Arası Sevda Türküleri adlı çalışması 2009 yılında kitap olarak yayımlandı (İstanbul, Punto Yayıncılık) ve yıllar içinde dört baskı yaptı. 1970’lerin Kurtuluş’una ait çocukluk gözlemlerini Tatavla’dan Kurtuluş’a adlı bir kitapta topladı. Aras Yayınları arasında yayınlanan kitap yıllar içinde beş baskı yaptı.

2007’den bu yana M. Ü. İletişim Mezunları Derneği’nin (İLMED) başkanlığı yapan ve TGC Sosyal İşler Komisyon Başkanı da olan Irmak, ayrıca çalıştığı kuruluş adına şu kitapları yayına hazırladı:

- Kağıthane Cirit Oyunları (1999-2003, 6 fasikül)*
- Kağıthane Hıdırellez Roman Şenliği (1997)*
- Kağıthane Şarkıları (2001, CD ve kitap)*
- Kağıthane’de Geçmiş ile Bugün (2001)*
- Tarihi Kağıthane Köyünün Aileleri (2 cilt, 2004-2007)*
- Osmanlı Belgelerinde Kağıthane (2007)*
- Kağıthane Tarih Envanteri (2009)*
- Kağıthane İmar Planı Araştırmaları, 1973 (2013)*
- Sözlü Tarih Görüşmeleriyle Kağıthane (2013)*
- İlkçağdan Günümüze Kağıthane (2018)*
- Plan, Kroki ve Haritalarda Kağıthane (2019)*
- Seyahatnamelerde Kağıthane (2019)*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

BİRİNCİ BÖLÜM

1.İLKÇAĞDAN TATAVLA'YA

1.1.SEMT BÜYÜYOR

1.1.1.Tatavla Karnavalı

1.1.2.Meyhaneler ve Tatavla Havaları

1.1.3.Külhanbeyler, Tulumbacılar, Gangsterler

1.1.4.Spor Kulüpleri ve Dernekler

1.1.5.Kiliseler, Ayazmalar, Çeşmeler ve Hamam

1.1.6.Okullar

1.1.7.Tanınmış Tatavlalılar

1.1.8.Büyük Tatavla Yangını

İKİNCİ BÖLÜM

2.KURTULUŞ SEMTİNİN KURULUŞUNDAN BUGÜNE

2.1.Semtte Ulaşım

2.2.Kurtuluş'un Okulları

2.3.Kurtuluş'un Camileri

2.4.Kurtuluş'un Sinema ve Tiyatroları

2.5.Pastane ve Muhallebiciler

2.6.Lokanta ve Tavernalar

2.7.Mezeciler, Topikçiler ve Sabit-Seyyarlar

2.8.Kasaplar, Turşucular ve Kafeler

2.9.Diğer Lezzet Adresleri

2.10.Bazı İşletme ve Esnafı

2.11.Yeni Kuşak Esnafı, Yeni Adresler

2.12.Sportif Faaliyetler

- 2.13.Bisikletçi Fuat
- 2.14.Kurtuluş Dispanseri
- 2.15.Eczaneler ve İğnecileri
- 2.16.Kırtasiyeciler ve Pasajları
- 2.17.Bazı Tarihi Apartmanları
- 2.18.Semtin Öne Çıkan Bazı Simaları

SONSÖZ

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

MUAMMER KESKİN
Şişli Belediye Başkanı

Sevgili Komşularım,

Şişli'nin Kültürel Mirasına sahip çıkmak, tarihi ve kültürel envanterini derlemek için kalıcı adımlar atıyoruz. Öncelikle tarihi ve kültürel envanterden hareketle Şişli Gezi Rehberi ve Şişli Gezi Rotalarından oluşan Şişli Haritasını hazırladık. Bu iki çalışmayı www.sisligezirehberi.com portalında toparlayarak komşularımızın hizmetine sunduk.

Hem web portalda hem de basılı rehber ve haritada Şişli'nin tarihçesi ve kentsel gelişimi, sosyolojik yapısı, sanat ve kültür gelişimi yanında dini yapılardan endüstriyel mirasa, mimari yapılardan gastronomiye birçok başlığı bulacaksınız.

Kültürel Miras açısından Sözlü Tarih çalışmasını başlattık ve Şişli hafızasını anılarında yaşatan asırlık yaşanmışlıklara hem röportaj-film olarak hem de basılı kitap olarak ulaşabileceksiniz.

Şimdi de Kültürel Miras açısından önemli bir hafıza kaydı olan Şişli Semt Kitaplarını sizlere takdim ediyoruz. Bu amaçla Şişli'de yaşayan yazarlarca kaleme alınan Şişli Semt Kitapları çalışması ile dünü ve bugünü ile Şişliyi, Şişli'de yaşayanların kaleminden sunmak istedik. İdari taksimatta 25 mahallesi olan Şişli'yi "Şişli Semt Kitapları Dizisi" içinde mahalle bazında değil de semt bazında ele aldık. İstisnai olarak Halide Edip, Kuştepe, Esentepe gibi bazı mahalleleri aynı zamanda başlı başına bir semt olduğu için mahalle bazında işledik. Ancak örneğin dört mahallenin oluşturduğu Feriköy'ü, iki mahalleden oluşan Kurtuluş'u, üç mahallemizi içeren Okmeydanı'nı semt olarak ele aldık. Tabii ülke düzeyinde bilinirliği olan Teşvikiye, Nişantaşı, Osmanbey, Harbiye, Pangaltı da semt kitapları arasında yer aldı. Bazı mahalleleri Mecidiyeköy'e kattık, bazılarını da Şişli Merkez'e.

Elinizdeki “Kurtuluş-Şişli’de Kadim Bir Semt” kitabı, Şişli’nin kadim olduğu gibi aynı zamanda çok renkli, çok kültürlü, ekalliyetleri de barındıran ve hatta kuruluşundan itibaren uzun süre asli unsur olduğu; Bozkurt ve Eskişehir Mahallesi tabanına oturan Kurtuluş semtimizi anlatıyor. Müslüman ve Hristiyan komşularımızın bayramlarını paylaştığı, kutsal günlerinde birbirine saygı gösterdiği Kurtuluş, değişik alanlardaki yetişmiş insan birikimiyle de Şişli’mizin özgün ve kimliği olan bir semti. Osmanlı’da Tatavla iken Cumhuriyetin ilk yıllarında Kurtuluş adını alan semtin tarihi kiliseleri, apartmanları, yıllar içindeki değişimi ile birlikte lezzet durakları ve renkli yaşantısı kitapta ayrıntılı olarak dünü ve bugünüyle yer alıyor.

Gazeteci-yazar Hüseyin Irmak da aynı zamanda yaşamının başlarında geldiği Kurtuluş’ta yetişen ve semti yoğunluğuna yaşayan kimliğiyle kaleme aldığı kitabı ustaca ayrıntılarla ve renkli bir şekilde örmeyi başarıyor. Dolayısıyla, “Kurtuluş-Şişli’de Kadim Bir Semt”, semtin eskilerinin hafızasını tazelerken yenilerinin de nasıl bir yerde yaşadıklarına dair bilgilenmesini sağlayacak.

Kent Belleğini, Kültürel Mirasa sahip çıkma bakış açısı ile oluşturmaya devam ediyoruz. Şişli Gezi Rehberi, Şişli Haritası, Sözlü Tarih ve Şişli Semt Kitapları’nın da içinde olduğu Şişli Belediyesi Yerel Yönetim Kitaplığı dönemimizde başlattığımız çalışma ile 20 basılı esere ulaştı ve geliştirmeye devam ediyoruz. İyi okumalar diliyorum.

MUAMMER KESKİN

Şişli Belediye Başkanı

I.BÖLÜM

1.İLKÇAĞ'DAN TATAVLA'YA

Günümüzde

Kurtuluş, Nisan

1929'dan önce ise Tatavla olarak bilinen kadim yerleşim yerinin önceki adı Kerasohori yani Kirazlıköy'dür.

Kaynaklar, kiraz ağaçlarının çokluğundan dolayı bölgenin bu ismi aldığını yazmaktadır. (*) Günümüzdeki Hacı Ahmet Mahallesi eteklerinden aşağıya, İplikçi'ye doğru olan bölgenin adı 20. yüzyıl başına kadar Kirazlıköy olarak anılmaya devam etmiştir.

Yüzü Haliç'e dönük olarak Kasımpaşa'nın sırtlarında yer alan bu küçük Rum köyünün vaktiyle sağ, solu, arkası tamamen kırık ve bostandır. Buralar sonradan Taksim, Elmadağ, Yenişehir, Dolapdere, Sinemköy, Pangaltı, Feriköy, Hacı Hüsrev ve Okmeydanı olacaktır.

En tepe yerinde Ayios Athanasios'a adanmış küçük bir kilise bulunur. Köy içi ya da diğer bir deyişle köyün merkezi, biraz aşağıdaki diğer tepe noktasında, şimdi Sefa Meydanı denilen yerdedir. Büyük ihtimalle başlangıçtan beri ortasında bir çeşme bulunmaktaydı. Günümüzde Hacı Ahmet Mahallesi sınırları içinde kalan bu meydandaki sekizgen yapı, kiremitli ve üzerindeki kitabede 1798 tarihi okunan Mesohori Çeşmesi artık kullanılmasa da hala oradadır. Köy yerleşimi bu iki tepenin eteklerine doğru üç yöne yayılarak büyür.

Özgür ve kendine güvenen kadınlarının yanı sıra, su kuyuları ve Pera'nın Cenevizli zenginlerine ait at tavlalarıyla da ünlüdür Kirazlıköy. Kimi kaynaklarda Tatavula, Tataulon, Tataula, Taula, Tatagula gibi farklı yazılışları olsa da Tatavla isminin bu tavlalardan geldiği belirtilmektedir. "İ Stavli" Rumcada "at ahır" anlamına gelmektedir.

Geniş çayırlıkları ve dereleri dolayısıyla tavlalar bu bölgeye kurulmuştur. Burası, Osmanlı zamanında da aynı iş için değerlendirilir ve 1453 itibarıyla Tatavla'dan Kağıthane'ye kadar olan geniş çayırlıklar saray atlarının otlağı olarak kullanılır.

Kanuni'nin saltanatı devrinde köyde değişim başlar. Bazı kaynaklar, bu stratejik değişimi, Tatavla'nın kuruluş tarihi olarak vermektedir.

Kuruluşla ilişkilendirilen bu değişimi önceleyen başka bir olaydan hemen bu noktada söz etmek gerekir. Haliç tersaneleri büyüdükçe etrafındaki yerleşim yoğunlaşır ve Kasımpaşa'ya bir cami kurma fikri belirir. Bu nedenle, bir kısmı savaş esirlerinden oluşan Ortodoks cemaatin kilisesi camiye çevrilirken onlar da Kirazlıköy/Tatavla'ya yönlendirilir. Cemaat, Ayios Dimitrious ikonasını alarak yukarı çıkar. Tepedeki Ay. Athanasios Kilisesi, bu ünlü ikonanın gelmesiyle artık Ay. Dimitri olarak anılmaya başlanacaktır. Köye aynı zamanda Ay. Dimitri köyü de denecektir. Bu isim, 16., 17. ve 18. yüzyıla ait bazı seyahatnamelerde ve eski haritalarda da karşımıza çıkar.

Kasımpaşa cemaatinin Tatavla'ya yönlendirilmesi, sonraki yıllarda özgürlüğüne kavuşan diğer savaş esirlerinin de buraya yerleşmesinin önünü açar. Ege, Akdeniz, İon adaları, Mora yarımadası ve bu sulardaki korsan gemilerinden savaş esiri olarak getirilmiş Rum denizciler, gemicilikteki yetenekleri nedeniyle, giderek büyüyen ve vasıflı elemana ihtiyaç gösteren Kasımpaşa tersanesinde çalıştırılırlar. 1530'larda, ilk olarak Barbaros Hayrettin Paşa'nın getirdiği esirlerin sayısı 1566'da Piyale Paşa tarafından Sakız Adası'ndan getirilenlerle beraber doruğa ulaşır. Bu insanlar, Barbaros döneminde de, Piyale Paşa döneminde de maharetleriyle kısa zamanda güven kazanıp peyderpey özgürlüklerine kavuşur.

Fakat memleketlerine dönmek yerine İstanbul'un çeşitli semtlerinden (tabii ki Tatavla'dan da) Rum kızlarıyla evlenir ve tersaneye en yakın Rum yerleşimi olan Tatavla'ya yerleşirler. Ağırlığını Sakız kökenli denizcilerin oluşturduğu bu topluluk sayesinde Tatavla büyür. Sakız Adası ile Tatavla'nın bu şekilde kurulan ilişkisi 1912'ye kadar sürer. (*) Bkz. *Melisinos Hristodulu, Tatavla Tarihi, İstanbul, İstos Yayınları, 2013 ve Orhan Türker, Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe- Tatavla, İstanbul, Sel Yayıncılık, 1998.*

Azatlılardan dolayı Barbaros dönemiyle birlikte Kaptan-ı Derya'lık makamının inisiyatifinde yönetilen ve himaye edilen Tatavla'daki bu durum 1821'de sona erer. Yunan ihtilalini organize eden örgütün birkaç mensubunun Tatavla'da saklandığı ihbarı üzerine semte giren askerler halka oldukça sert davranır. Kilisenin mezarları dahi açılarak silah aranır, fakat bir sonuç elde edilmez. O tarihten sonra da bu hamilik biter.

Yaklaşık 35 yıl sonra semtin bir başka hamisi olur. Kırım Savaşı'nda esir alınan ve Kasımpaşa tersanesi zindanında tutuklu bulunan biri subay 163 Rus askeri, salgın hastalık nedeniyle hayatını kaybeder. Dönemin Tatavla ruhani önderi Serafim, bu Ortodoks askerlerin dini törenle gömülmeleri gerektiğini söyleyerek ölüleri ister. Osmanlı yönetimi, savaş halinin sürmesine rağmen Rusların tepkisini çekmemek amacıyla, istemeyerek de olsa, cenazeleri teslim eder. Ay. Dimitri Kilisesi'nde yapılan büyük bir törenle gerçekleştirilen definden sonra Rusya, Tatavla'ya daima özel ilgi gösterir. Rus Konsolosluğu'nun bütün törenlerine mutlaka Tatavla din adamları ve eşrafı çağrılır. Bu ilişki de 1917 Ekim Devrimi'ne kadar sürer.

Tatavla, başından itibaren homojen bir Rum köyü olma özelliğiyle İstanbul'un diğer yerleşimlerinden ayrılır. Tersane azatlılarıyla büyüyen köy için 1793'de çıkarılan fermanla, padişah buraya Rum tebaadan başka kimsenin yerleşmemesini buyurur.(*).

Bu homojenlik Tatavla yaşamının özgünlüğünün de nedenidir. Dolayısıyla Tatavla şehre gelen seyyahların daima ziyaret ettiği, yazılarında bahsettiği bir yere dönüşür. 19. yüzyıl ortalarına kadar fakir bir işçi köyü olan Tatavla, gemicilerinin yanı sıra karnavalı, meyhaneleri, kendine has müziği, tulumbacıları, külhanbeyleri, kunduracıları, bostanları ve gayrimeşru alemi ile bilinir.

() Fermanı veren III. Selim'in Tatavlalı ressam Konstantinos Kizikinos ile kişisel dostluğu vardır. Öyle ki padişah, Kizikinos'u Tatavla'da, Ay. Dimitri Kilisesi karşısındaki evinde ziyaret etmiştir.*

Sokaklarına verilen Direkçibaşı ve Kaytancı isimleri gemicilerinden, Kuyularbaşı ve Kuyulubağ ise su kuyularının semt yaşamındaki belirleyiciliğinden gelir. Tersane ustalarının oturduğu sokaklar mesleğe göre farklılık gösterir. Direkçiler, varilciler, silahçılar, tornacılar veya marangozlar kendiliğinden belli sokaklarda gruplaşmıştır.

Köyün içinde resmi görevliler pek görülme de etrafında dört karakol vardır. Kasımpaşa yönünde Hacı Ahmet Karakolu, Pera yönünde Yenişehir Karakolu, Dolapdere yönünde Merdivenler Karakolu ve Sinemköy istikametinde Su Yolu Karakolu ile köy adeta kuşatılmış durumdadır. Resmi bir tebligat olduğunda kilise zangocu, Hacı Ahmet Karakolu'na çağrılır. O da kendisine iletilen tebligatı bağırarak, elindeki sopayla sokak taşlarına vura vura, semt sakinlerine duyurur. Tabii ki görelî özgürlüğün bir bedeli vardır. Tatavla halkı, görevlilere verdiği yüklü miktarda hediyein ağırlığını her çağda taşımıştır. Ardı arkası kesilmeyen talepler keyfi ve tehditkardır. Rumlar başka semtlerde Ermeni, Yahudi ya da Müslümanlarla birlikte oturur, ancak burada diğer gruplar yoktur. Tatavla dini açıdan yekparedir. Bu özel konumuna ve yoğun nüfusuna rağmen Patrikhane tarafından hiçbir zaman bir metropolitlik bölgesi olarak belirlenmemiş, ancak daima episkopos düzeyinde atamalar yapılmıştır.

Tatavla, 12 kişilik bir İhtiyar Heyeti ile bir Mütevelli Heyeti tarafından idare edilmiştir.

Tanzimat ve Islahat Fermanları ile başlayan yeni dönemde yürürlüğe giren cemaat nizamnamelerinin açtığı yolda semtin yönetim tüzüğü ilk olarak 1864'te yazıya dökülmüştür.

Buna göre, 12 kişilik İhtiyar Heyeti'ni her 20 evden 1 kişi olmak üzere, toplam 1030 evi temsilen belirlenen 53 kişi seçmektedir. Bu heyet ise Kilise Mütevelli Heyeti ile yine 12 kişiden oluşan okul idare heyetlerini seçer. Bu sistem, zaman zaman sorunlarla karşılaşılrsa da, Lozan Antlaşması'na kadar sürmüştür.(*)

(*) Bkz. Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*.

“ SEMT Büyüyor ”

1800'ün ilk yarısında, Tatavla'nın hemen yanı başına Sinem Köyü kurulur. Günümüzde Sinemköy denilen ve Kurtuluş semtinin içinde kalan muhit, 1800'ün başlarına kadar kırık bir alandır. Kuruluş öyküsü, Episkopos Melisinos Hristodulu'nun Tatavla Tarihi kitabında şöyle anlatılmaktadır:

“1802'de bir grup İngiliz soylusu İstanbul'a gelir. Hükümetlerinin desteğini de alarak şehirde ticaret yapmaya başlar. Bunlardan G. Simmons adındaki soylu, elmas ticaretiyle uğraşır ve Osmanlı sarayıyla çalışmaya başlar. Bir süre sonra dönemin padişahı II. Mahmud'un güvenini kazanır. Kendisine Tatavla'nın kuzeyinde Kaya Dere ve Dolap Dere taraflarına kadar uzanan geniş bir alan bağışlanır. Simmons da buraya örnek bir çiftlik kurar ve çilek yetiştirir. Bu faaliyet, bölgede yavaş yavaş bir yerleşim kurulmasına neden olur. Adı da Simmons'a atfen Sinem Köyü olur. Yani Simmons adı Sinem'e dönüşür.”

Hristodulu, kitabında, bu bilgiyi G. Simmons'un torunu Albert Henry Simmons'tan aldığını belirtir ve torunların da hala orada yaşadığını vurgular.

Sinemköy'ün ardından Pangaltı semtinin oluşumu da Tatavla'yı etkiler. 1831 Büyük Pera Yangını'ndan sonra Pera halkı, yavaş yavaş şimdiki Elmadağ, Harbiye, Pangaltı tepelerine doğru kayar. 1840'lar itibarıyla de bu kırsal bölgede, Pangaltı ismiyle yerleşim başlar (Pangaltı, günümüzde çok daha dar bir yeri ifade etmektedir).

Sinem Köyü, İngiliz Levanten damgası taşımaktadır. Biraz ilerisinde tamamen bir Levanten semti olarak kurulan Pangaltı ise İtalyan ve Fransız ağırlığına sahiptir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Tatavla'da da, Ermeni, Yahudi ve Levantenler görülmeye başlar.

Tatavla'daki hane yerleşimi daha önceki dönemlerde Ay. Dimitri Kilisesi duvarlarında son bulmaktaydı, ancak bu duvarların ötesinde de zaman içinde yeni yerleşimler kurulmuş, bunlar giderek birleşme yönünde gelişme göstermiştir. Birleşmeyi sağlayan öğelerden biri de tramvaydır.

Tünel, Galatasaray, Taksim, Harbiye, Pangaltı yolu ile Ay. Dimitri kilisesine ulaşan tramvay hattı, 14 Ocak 1911'de hizmete girer. Ulaşım için yokuş inip çıkılan, eğri bûğrû merdivenlerle cebelleşilen ve kışın çamuru, yazın tozu ile boğuşulan bir atmosferde halkın bayram havasında karşıladığı atlı tramvay, güzergahı üzerindeki yerleşimi iki yanlı olarak hızla geliştirecektir. Tramvayın gelişiyile beraber günümüzde Kurtuluş ana caddeyi oluşturan hat, iki yanıla kagir apartman ve evlerle dolar. Bu apartmanların bir kısmı Kurtuluş ana cadde üzerinde hala ayaktaadır.

11 numaralı tramvay, Pera'nın zenginlerini semte çekmiştir. 1914'te elektrikli tramvaya geçilirken artık Tatavla'nın yüzü, Kasımpaşa yönünden Şişli tarafına dönmektedir. Elektrikli tramvay da 1961'e kadar çalıştıktan sonra yerini trolleybüslere bırakacaktır.

1.1.1.Tatavla Karnavalı

“Apokrea” denen karnaval, Tatavla’nın kendine has dokusunun en önemli unsurlarından biridir. Aslında dini bir ritüel olan etkinlik, bir süre sonra semtin adıyla anılmaya başlanır. “Tatavla Karnavalı” ismi, Apokrea ya da Baklahorani’nin önüne geçer. “Baklahoran” ya da “Baklahorani” kelimesi Ermenice “örtülmüş mihrap” anlamına gelen “pagyal horan” kelimesinin bozulmuş halidir.

Venedik ve Rio karnavalıyla akraba olan ve aynı kökten gelip aynı mantıkla düzenlenen karnaval, yaklaşık 500 yıl boyunca, şehrin tüm kesimlerinin katılımıyla, Tatavla merkezli yapılır; şehrin konuşma diline “Apukurya maskarası” deyimini sokar.

Yeşilköy, Kumkapı, Samatya cemaatleri, Unkapanı Köprüsü’nün yapılmasından sonra bu yolu kullanarak Pera’ya gelmekte, burada biraz dinlenip, eğlendikten sonra Yenışehir ve Akarca yoluyla rotasıyla Ay. Dimitri Kilisesi önündeki Mandra meydanına (şimdiki son durak) çıkmaktadır. Kemerburgaz, Boğaziçi, Şişli yönünden gelen kollar ise Pangaltı’da birleştikten sonra Tatavla (Kurtuluş) ana caddeyi kullanarak Mandra meydanına iner. “Maskara Alayı” denen yürüyüş kolları yol boyunca, kostümleri ve maskeleriyle, o yılın konusuna göre hazırlanan kurguya bağlı kalarak, müzik eşliğinde yürür. Tatavla Karnavalı; yerine göre papazı, hocayı, padişahı veya kralı eleştiren, her türlü otoriteyi mizah konusu yapabilen özelliğiyle ülkenin en sivil kafa tutma zeminlerinden biridir.

Hristiyanı, Müslümanı, Yahudisi ile her türlü etnik kökenden insan, bu karnavalı bekler. Maske, tanınmayı önleyerek herkesi aynılaştırdığı için onları özgürleştirmektedir. Kimi kadınlar derin dekolterler, şortlar ve ipek çoraplarıdır. Maskara alayları meydana veya bostanlara geçerek eğlencesine devam eder. Müzik grupları, karnaval için kırık alanlara kurulan geçici meyhaneleri dolaşıp durur.

Bazen üç gün sürdüğü söylenen bu eğlence, Kathara Deftera (Temiz Pazartesi) günü biter ve hayvansal ürünlerin tüketilmediği Büyük Perhiz’in başlangıcını verir. 40 gün sürecek olan oruç döneminin sonunda ise Paskalya Bayramı vardır.

Kökleri Pagan dönemine dayandığı için kilisenin tarih boyunca daima mesafeli durduğu karnaval, imparatorluktaki siyasal atmosfere göre iniş çıkış göstermiştir. Cumhuriyet döneminde de bu gelenek 1941'e kadar devam etmiş, ancak o yıl alınan resmi bir kararla açık havada yapılması yasaklanmıştır. 1942'de karnaval için gelenler polis gücüyle dağıtılmış, gözaltı tehditleriyle eğlence engellenmiştir. O tarihten sonra Baklahoran cemaat içine dönmüş ve bir iç ritüel olarak kapalı salonlarda devam etmiştir.

Semt sakinlerinden bir grup insanın girişimiyle 2009'da tekrar cemaat dışı katılımı görünür kılınmaya çalışılan karnaval yeni kuşaklar tarafından şaşkınlıkla karşılanmış ve zaman içinde giderek büyüyen bir ilgi görmüştür. 2014'e kadar Kurtuluş cadde ve sokakları karnaval sayesinde yine renklenmiş, ancak sonrasında, zaten üç beş kişi kalmış cemaate yönelik herhangi bir saldırı olmaması için sonlandırılmıştır. Sonraki yıllarda ilçe belediyesine bağlı Şişli Kent Konseyi, karnavalın yeniden canlandırılması yönünde kararı almış ve 2020'de, aralarında benim de bulunduğum kalabalık bir gönüllü topluluğunun katılımı ve Ay. Dimitri Vakfı'nın ortaklığında üç günlük bir karnaval programı hazırlanmıştır. Maskeli-kostümlü büyük yürüyüş ve eğlencenin yanı sıra kültür turları, geleneksel yemek sunumları, konser ve söyleşilere de yer verdiğimiz program İdlib'de askerlerin şehit olması üzerine son anda iptal edilirken, bir sonraki yıl Covid-19 salgını nedeniyle karnaval kapsamında ancak çevrimiçi etkinliklerle düzenlenebilmiştir.

1.1.2.Meyhaneler ve Tatavla Havaları

"Caddelerinin kenarlarında, düşmemek için birbirine omuz vermiş sarhoşlar gibi sıralanırdı tavernalar Tatavla'da" (*)

Yukarıdaki gibi anlatılan semtte, çok sayıda meyhane vardır. Bunların kır gazinosu şeklinde açık yerleri olduğu gibi kapalı yerleri de vardır. Son durak civarında bulunan Ararat Gazinosu (sonradan Yasemin'in Gazinosu olur), LEMONIA ve Treandofilos Gazinosu (sonradan Ali'nin Gazinosu olduğunu tahmin ediyorum), Sinemköy'de Akropoli Gazinosu (yerinde şimdi Kuvayi Milliye İlkokulu vardır) en ünlüleridir.

(*) Bkz. Hüsnü Özkartal, *Eski Tatavla Havaları*.

Bunlardan geriye kalan ve hala ününü koruyan ise şimdi Doğan ve Ercan Tekin kardeşlerin eski havasını suyunu koruyarak işlettiği Açıkyol Sokak'tan girişi olan Madam Despina Gazinosu'dur. Despina'nın yerinde önceden de Biju Meyhanesi vardır.

Tatavla meyhaneleri, şehre gelen seyyahların yazılarına da konu olur. Örneğin Edmondo de Amicis ürkerek girdiği, ancak etkileyici bulunduğu mekânlarda kimsenin kendisini rahatsız etmediğinden bahseder.

Buralarda gitar, mandolin ve akordeonlu orkestralar çalar.

Laternaların yeri ise daima ayrıdır. Kurtuluş'ta hala, eski günlerin yadigarı bir laterna vardır.

İstanbul müzik tarihinde "Tatavla Havaları" olarak tanınan tür, renkli bir gece hayatı olan bu yerde kendine özgü bir kimlikle gelişmiştir. Hüsnü Özkartal'ın Eski Tatavla Havaları albüm kapağında, Tatavla Havaları'nın Anadolu folklorunun İstanbul'a yansımalarının yanı sıra eski Trakya, özellikle de bir müzik merkezi sayılan eski Silivri melodilerinin, döneminin müzik ustaları eliyle kaynaşmasından meydana geldiği yazılıdır. Aranjör Özkartal, "Melodide bu kaynaşma, ritm'de oyun ve san'atta delikanlılık, değişik ve kendine mahsus özel sazlarla çalınan bu müziği 'Tatavla Havaları' halinde efsaneleştirmiştir" diye belirterek, Kemeçeci Sotiri, Anastas, Aleko, Lavtacı Andon, Paraşko ve Udi Yorgo gibi müzisyenleri Tatavla gecelerine tadını veren üstatlar olarak sayar.

1913'te *Tatavla Tarihi*'ni yazan Melisinos Hristodulu Tatavla'da daima "amane" denen türde müzik yapılmasından şikayet etse de bu tür, semtin karakteristik özelliklerinden biri olmuştur.

1.1.3.Külhanbeyler, Tulumbacılar ve Gangsterler

Tatavla'nın kabadayıları, külhanbeyleri de meşhurdur. Bu gelenek, 1980'lere kadar dönemin ünlü kabadayıları Kürt İdris, Dündar Kılıç, Oflu İsmail, Filo Mehmet gibi isimlerin semtteki varlığı ile sürmüştür.

Eski İstanbul'da tulumbacılar bir nevi külhanbeyi de sayılırlar ve Tatavla tulumbacıları şehrin meşhur takımlarındandır. Öyle ki, Osmanlı dönemi kartpostallarına bile konu olurlar. 15-20 kişilik bir tulumbacı takımı ile 6 adet tulumba makinaları vardır. Bir de 1896'da kurulmuş olan İraklis Spor Kulübü'nde, döneme göre ileri teknoloji sayılan iki tekerlekli bir yangın söndürme cihazı bulunur. Semtin Köyiçi, Gogovitsa, Ararat ve Tulpana bölgelerinde dört su vanası olduğu kayıtlara geçmiştir. Tatavlalı tulumbacılardan Zimeros, Kleanthi Reis, Dayı Strati ve Dayı Aristidis, ismini semt tarihine yazdırmış kişiliklerdir. (*)

Tatavla'nın ünlü figürlerinden biri de Hrisantos lakaplı, Hristos Anasthadiyadis Ahilya'dır. 1914-21 arasında şehir polisine kök söktürür ve her defasında ellerinden kurtulur. Tüm bu hengamede, 13'ü polis, biri Yunan jandarma olmak üzere toplam 21 kişiyi öldürür. 1898 doğumludur ve ilk sabıkasını 16 yaşında alır. Pera'da cesareti ve nezaketi ile tanınan Hrisantos, öldürüldüğünde 23 yaşındadır.

7 Eylül 1920'de, Direkçibaşı'ndaki bir evde Dolapdere (Merdivenler) Karakolu görevlilerince kuşatılır ve çıkan çatışmada öldürülür. Ekibin komiser muavini, sinema aktrislerinden Selda Alkor'un babası Muharrem Alkor, 1952'de Hrisantos'u Ben Öldürdüm isimli bir kitap yazacak ve olayı ayrıntılarıyla anlatacaktır.

(*) Bkz. Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*.

Söylenene göre Muharrem Akkor, Hrisantos'a, öldürdüğü her bir polis için bir kurşun olmak üzere toplam on üç kurşun sıkır. Direkçibaşı'nda yaralı olarak kuşatıldığı ev, bölgede seyyar olarak reçellik hokka gülü satan Agaton (Ağatoni) isimli birine aittir ve yine iddiaya göre Hrisantos ev sahibi tarafından ihbar edilmiştir. Bu olaydan sonra semtte kimsenin Ağatoni'den alışveriş yapmadığı da döneme tanıklık edenlerce anlatılan hikayelerden biridir.

İlginç kişiliği ve Yunanistan'a kadar uzanan hırgürle dolu yaşamıyla Hrisantos, 1952'de "İstanbul Kan Ağlarken", 1966'da "Ay Yıldız Fedaileri" ve 1969'da "Üç Namus Bekçisi" isimli filmlere konu olur.

1.1.4.Spor Kulüpleri ve Dernekler

Tatavla, Türkiye'nin ilk sistematik spor kulübünün kurulduğu yerdir. Adını, gücün sembolü olan Herakles'ten alan İraklis Jimnastik Kulübü olarak 6 Nisan 1896'da kurulur. Atletizm, güreş, futbol gibi çeşitli dallarda faaliyet gösteren kulüp, sonradan Tatavla, ardından da Kurtuluş Gençlik Kulübü ismini alır. Kulübün başkanlığını günümüzde Dino Belalidis yapmaktadır.

Kulübün iki sporcusu, 1906'da Atina'da yapılan Ara Olimpiyatları'nda altın madalya alır. Yorgos Alibrandis, 10 metre ip tırmanma dalında 11,4 saniyelik derecesi ile tüm rakiplerini geride bırakarak altın madalyayı kazanır ve dünya rekorunun da sahibi olur. Kardeşi Nikolaos Alibrandis ise aynı olimpiyatlarda pentatlon dalında 90 puanla birinci olarak bir altın madalya daha getirir. Ağabey Yorgos da pentatlonda ikinci olarak gümüş madalya alır.

Yorgos'un madalya töreninde beklenmedik bir diplomatik kriz yaşanır. Yunan hükümet temsilcileri, Yorgos Alibrandis'in Rum olması dolayısıyla göndere Yunanistan bayrağı çekmek ister. Duruma müdahale eden Osmanlı konsolosu ise Yorgos'un Osmanlı vatandaşı olduğunu söyler. Sonuçta, madalya töreni, göndere Osmanlı bayrağı çekilerek yapılır.

Kulüp, günümüzdeki binasına 1923'te geçer. Binanın arkasında bulunan Zaharofios Kapalı Spor Salonu ise İstanbul'daki en eski salonlardandır. Salonun bitişiğinde bir de açık saha vardır. Bina, 1929 Büyük Tatavla Yangını'ndan şans eseri kurtulmuş, 6-7 Eylül 1955 saldırılarında ise kiliseyle birlikte büyük oranda tahrip edilmiştir.

Kulüp, 1933-1955 arasında güreş, basketbol ve voleybolda da çok sayıda şampiyonluk elde etmiş, atletizm ve masa tenisinde ülkemize önemli dereceler getirmiştir. Tatavla Spor Kulübü'nden Diyonis Sakolakis, 1936 Olimpiyatları'nda Türkiye Milli Basketbol takımının kaptanıdır.

Buradan yetişerek ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli başarılarla imza atan bazı isimler şöyledir:

Dimitri Zafiroğlu, gülle atmada çok sayıda Türkiye şampiyonluğu kazanır. Halen Amerika'da yaşamakta ve NASA'da çalışmaktadır. Akilas Millas, üç adım atlama ile uzun atlamada Türkiye adına uluslararası dereceler alır. Türkiye'de ilk menisküs ameliyatını yapan doktordur. Halen Atina'da yaşamakta ve İstanbul üzerine değerli kitaplar yayımlamaktadır. Önemli bir koleksiyonerdir.

Marika (Malama) Hamlacı, 400, 800 ve 1500 metrede ilk kadın Türkiye şampiyonudur. Büyükkadalı eşi Stefo'nun 2019-2020 yıllarındaki vefatına kadar eşiyle birlikte Atina'da Tatavla Köşesi isimli lokantayı işletmiştir. Şimdilerdeyse onun atletizm bayrağını Yunanistan'da torunları taşımaya devam etmektedir.

Dimitri Vitsaropoulos sııklıkla atlama milli takım sporcusudur. 1958-1964 arasında bu daldaki şampiyonlukları kimseye kaptırmaz. Milli takım oyuncusu ve 10 bin metre yürüyüş dalının şampiyonlarından Moskos Karalis halen Selanik Edesa'da yaşamaktadır.

Naris Haleplioğlu, atletizmde 1948 Türkiye şampiyonudur ve sonraki beş yıl boyunca birinciliği kimseye kaptırmaz. Yetkililerce 1948 Olimpiyatları'na ancak ismini Nurettin yapması koşuluyla katılabileceği söylenir. Bunu kabul etmeyen Naris, olimpiyatlara gidemez.

Tatavla Kulübü'nün sporcuları her yıl kar yağışının olduğu günlerde dayanıklılık yürüyüşleri yapar ve böylece kondisyon artırmayı hedefler. Bu yürüyüşler Tatavla'dan başlar, Cin Deresi ve Piyalepaşa üzerinden Kağıthane'ye iner. Cendere, Bahçeköy güzergahından Sarıyer'e ulaşır ve Tatavla'ya döner. Ortalama 50 kilometre olan bu rötada sporcular, ayaklarının ıslanmaması için Churchill stili botları giyer. 1950'lerde sporcular, jimnastik için kulübe aylık 15 kuruş ücret ödemektedir.

Tatavla Spor Kulübü'nden başka semtte 1911 yılında Asteros ve Kinegiros isimli iki futbol takımı daha kurulur, fakat uzun ömürlü olmazlar.

Hayır, eğitim ve spor amaçlı çok sayıda dernek, 19. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle kurulmaya başlar. Fukaraperver Cemiyeti'nin kuruluşu 1862'dir. Adı paralelinde çalışmalar yürüten derneğin bir kliniği, konferans ve tiyatro salonu, kütüphanesi ve okuma salonu bulunmaktadır. Ümit Hayır Derneği 1873'te kurulmuştur. Korais isimli dernek de 1873'te kurulur fakat eğitim amaçlı bu kuruluş uzun ömürlü olmaz. Ayios Eleftherios Kadın Derneği ise Tatavlalı kadınlar tarafından 1872'de kurulur ve burada toplanan bağışlarla mezarlık kilisesi yaptırılarak 1880'de ibadete açılır. Eğitim Derneği de 1862'de kurulmuş, 1 Ocak 1905'te, eğitim amaçlı İlerleme Derneği (kuruluş tarihi 1899) ile birleşerek İlerleme Eğitim Derneği adını almıştır. Bu dernek, Birinci Dünya Savaşı koşullarında kurulları dağılmış olan Fukaraperver Cemiyeti ile İraklis Jimnastik Kulübü'nün çalışmalarını da yürütür. Fakat 1923'te dernek yöneticileri ülkeyi terk eder ve böylelikle dernek dağılır. (*)

Tatavla Spor Kulübü'nün Atina macerası da ilginçtir: Yunanistan'da spor kulübü açmanın yasak olduğu cunta koşullarında, 1968'de, Tatavla'dan gidenler tarafından kurulur. Girişimciler, dönemin Beden Terbiyesi Müdürü albayı ikna etmeyi başarmıştır. Başlangıçta geçici olarak başka bir kuruluşun binasında bulunan kulüp, inşaat izninin bir türlü alınamadığı bir yere emrivakiyle üç günde inşa edilir. Bu sürecin başında, kulüp başkanı Tatavlalı milli sporcu Dimitri Araboğlu vardır.

(*) Bkz. Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*.

Öte yandan, Beyoğlu Spor Kulübü'nden yetişmiş olanlar da Atina'da kendi kulüplerini kurmak istemekte, fakat siyasi engellere takılmaktadır. Tatavla Spor Kulübü, tesislerinde onlara da yer verir. Atina Beyoğluspor'un faaliyetleri de böyle başlar.

Bu arada, Kurtuluş Azak Sokak'ta bulunan Golden Çikolata Fabrikası'nın sahibi Mihalis Payoltis 1981'de Atina'ya göç eder. Payoltis, 1982'de Dimitri Araboğlu ile Pera Spor Kulübü Başkanı Av. Yuannidis (Yani) Emirce'yle görüşerek, bu iki kulübün gelecek nesillere kalması için bir yer satın almayı ve burada bir tesis yapmayı teklif eder. Atina'da yaşayan İstanbullular arasında bir yardım kampanyası başlatılır. Kimileri para, kimileri aynı yardım yapar. Bürokratik süreçler nedeniyle inşaat ancak 1990'ların ilk yıllarında başlar. Resmi açılışı 2005'te yapılan tesisin adı Bizantino (Vizandino) Atletizm Tesisidir. Çeşitli spor dallarında olimpiik ölçülere sahip açık ve kapalı sahaları bulunan bu görkemli tesis, iki kulübün yüzde 50'şer söz sahibi olduğu bir sistemle yönetilir ve başkanlık iki yılda bir kulüpler arasında değişir. Tatavla Spor'un önerisiyle Mihalis Payoltis hayat boyu başkan seçilir. Payoltis'in ölümünden sonra Dimitri Araboğlu 2012'ye kadar başkanlık görevini üstlenir. Sonrasında görevi Payoltis'in damadı Andon Kritikos'a devreder. Tesis, halen Atina'nın en önemli spor merkezlerinden biridir.

1.1.5.Kiliseler, Ayazmalar, Çeşmeler ve Hamam

Tatavla'nın dört kilisesi vardır. Bunlardan en eskisi, adına 16. yüzyıl kayıtlarında da rastlanan Ay. Dimitri'dir. Önceleri Ayios Athanasios olarak bilinen bu kilise Ay. Dimitri ikonasının Kasımpaşa'dan gelmesiyle bu adla anılmaya başlar. Narteks duvarlarındaki 1726 tarihli kitabede kilisenin Ayios Athanasios'un olduğu yerde baştan yapıldığı yazılıdır. Bazı kaynaklar Ay. Dimitri'nin tersane azatlılarının yardımlarıyla yeniden inşa edildiğini yazar. Uzun kenarlarının boyları birbirinden farklı olan bazilika tipli, çatılı bu kilise, 5 nefli olmasıyla da İstanbul'daki diğer kiliselerden ayrılır. Çan kulesi başlangıçta ahşap iken 1950'lerde taştan yapılmıştır. Bahçesinde çoğunluğu Sakızlı ailelere ait mezarlar bulunmaktadır. Aynalıkavak Kasrı'nın da mimarı olan, tersane baş mimarlarından ünlü Tatavlalı Marki Kalfa'nın mezarı da buradadır. Ayios Haralambos isimli bir ayazması vardır. Yortu günü 26 Ekim'dir.

Ay. Athanasios ismiyle yeni bir kilise ise 1855'te Cin deresi tarafına inşa edilmeye başlanır ve Mart 1858'de ibadete açılır. 1894 depreminin ardından ciddi bir yenilemeden geçer. Kiliselere getirilen kubbe yasağının Tanzimat'la birlikte kalkmasıyla, 1453'ten sonra İstanbul'da inşa edilen ilk kubbeli kilise olur. Bu kilisenin yerinde önceleri Ayazmataki denen bir ayazma ile yanında ahşap ağırlıklı köhne ve küçük bir şapel bulunmaktadır. Halen kilisenin altında faaliyette olan bu ayazma, şehrin en büyük ayazmalarından biridir. Bahçesindeki mezarda, doğuştan kör olmasına rağmen genç kızken gözleri bu kilisede açılan bir kadın yatmakta olduğu söylenmektedir. Ayrıca Hristodulu'nun kitabına göre 1894 yılında vefat eden Hayrabolu Episkoposu Yenadios Sholarios'un mezarı da buradadır. Günümüzde bahçedeki küçük mezar grubunun 1865 sonrasına ait definleri de içerdiğine dair kayıtlar bulunmakta, üst yanında tahrip edilmiş bir kadın büstü bulunan mezarın kapak kısmında ise "Aziz Athanasios bağışçıları ortak mezarı" yazmaktadır. Ay. Athanasios'un Yortu günü 18 Ocak'tır.

Tatavla'nın bir diğer kilisesi ise Ayios Eleftherios Mezarlığı içindeki küçük kilisedir. 1860'larda yaşanan kolera salgını sonrası tüm mezarlıkların yerleşim yerlerinin dışına çıkarılmasını isteyen düzenleme sonucu 1865'te hizmete açılan bu mezarlığın içinde başlangıçta ahşap bir kilise vardır. Tatavla kadınlar günümüzde kullanılmaya devam eden kiliseyi inşa ettirir. Kesme taşan, neogotik Bizans tarzında bir bazilika olan bu yapı 1880 Eylül ayında ibadete açılır. Yortu günü 15 Aralık'tır.

Semtin dördüncü kilisesi ise Evangelistrias Kilisesi'dir. Meryem Ana'nın hamileliğinin müjdelenmesine adanan bu kilise, haç planlı ve Bizans tipi küçük bir kubbeye sahiptir. İki çan kulesi ve ana cephede bir de saati vardır. Semt sakinlerinin dayanışması ile 1877-1893 yıllarında inşa edilir. Tamamlandıktan bir yıl sonra gerçekleşen deprem nedeniyle yeniden onarılması gerekir. İbadete açılış tarihi 27 Kasım 1894'dür. Yenetlion Tis Theotoku isimli bir ayazması vardır. Yortu günü 25 Mart'tır.

Tatavla'da yukarıda bahsi geçen ayazmalardan başka iki ayazma daha vardır. Bunlardan biri Ebürriza Sokak'taki Ayios İoannis ayazmasıdır. Mülkiyeti cemaate ait olmadığı için 1950'lerde yıktırılmış ve arsasına başka binalar yapılmıştır. Bu noktada vaktiyle, yortu günü olan 29 Ağustos'ta önemli kalabalıklar toplanmıştır. Bir diğer ayazma Ayia Kiriaki Teşrifatçı Sokak'tadır. Ayios İoannis yıkılırken, büyük değer taşıyan Ayios Fanurios ikonası buraya taşınmıştır. Demek ki bu ayazma varlığını 1950'lerden sonra da sürdürmüş ancak günümüze kadar gelememiştir.

Semtte Taksim su şebekesine bağlı olan çeşmelerse, eski adı Mesohori olan Sefa Meydanı Çeşmesi (üzerinde Mihrişah Valide Sultan tarafından yaptırıldığına dair 1798 tarihli bir kitabe vardır), Arnakiu ve Manolaki Çeşmeleri (1813) ve Su Yolu Çeşmesi'dir (1820). Ayrıca Evangelistrias Kilisesi girişinin karşı köşesinde (Hacı İlbey sokağı) kitabesinde 1833-34 tarihi okunan Rıza Paşa olarak isimlendirilmiş bir çeşme daha vardır, fakat artık harap durumdadır. 20. yüzyıl ortalarından itibaren mahalle sakinleri Sefa Çeşmesi'ne "Kuru Çeşme" de demeye başlamışlardır, çünkü artık suyu kesilmiştir. Ayrıca Tatavla'nın çeşitli noktalarında irili ufaklı sarnıç harabeleri de hâlâ görülebilmektedir.

Günümüzde Sefa Hamamı olarak adlandırılan Kiryakidis Hamamı ise Sultan Abdülmecid dönemi saray mimarlarından Hacı Kostı tarafından 1857 yılında inşa edilmiştir. İstanbul'da bir cami yakınında olmayan ve sadece Hristiyanlar için yapılmış tek hamamdır. Fazla odun harcanması nedeniyle artık hamam kurulmasına sıcak bakılmadığı bir dönemde kömür kullanılacağı sözü verilerek inşa edilen, yegane kömürlü hamam örneğidir. Bir kubbeli ve 17 kurnalıdır. 10.00'dan 17.00'ye kadar kadınlar, sonrasında ise erkeklerin kullandığı "kuşluk hamamı" denen hamamlardandır.

(*) Bkz. Orhan Türker, *Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*.

1.1.6.Okullar

1750 öncesinde köyde iki okul olduğu, günümüze kalan tamir belgeleriyle bilinmektedir. 1859 yılında iki katlı, on sınıflı, bodrum katında yemekhanesi olan bir kız anaokulu ve ilkokulu açılır. Ay. Dimitri Kilisesi'nin yanındaki meydana (son durağın batı tarafında günümüzde Er Meydanı denilen Araba Meydanı'nda) yer alan okulda her yıl 400 civarında öğrenci eğitim görür. Okul 1930'larda eğitim vermeyi sonlandırır ve bina kiraya verilir. Alt katındaki marangozda çıkan bir yangın nedeniyle de yok olur. Şimdi orada yüzü Ay. Dimitri Kilisesi'ne bakan apartmanlar bulunmaktadır.

Binası hala duran erkek ilkokulu ise kilisenin güney tarafındadır. 1886'da 3 katlı ve 9 sınıflı olarak inşa edilmiş, 31 Mayıs 1887'de hizmete açılmıştır. Halen resmi olarak açık olan okul öğrenci yokluğu nedeniyle 2003'te eğitime son vermiştir. Vakıf yönetimi binayı "hafıza mekanı" olarak değerlendirme gayreti içindedir. Semtte lise seviyesinde bir okul da 1868'de kurulur. Toplam 130 öğrenciyle eğitim yapar. Fakat Pera ile Fener'deki okullarla rekabet edemeyerek 1872'de kapanır.

Semtin Dolapdere yamaçlarında ise 1854'te dört sınıflı erkek okulu, 1895'te ise yine dört sınıflı bir kız okulu vardır. Ortalama öğrenci sayıları 200 kişidir.

Hacı İlbey Sokak'taki karma Evangelistrias Okulu'nun adı artık Yenişehir Rum İlkokulu'dur ancak öğrenci yokluğundan 1980-81'de kapanmıştır.

1.1.7.Tanınmış Tatavlalılar

Fakir bir ailenin çocuğu olarak Tatavla'da doğduktan sonra (bazı kaynaklarda doğum yeri yanlış olarak Muğla diye geçer) çocukluğu ve gençliğini Tatavla'da geçiren dünyaca ünlü silah taciri Sir Basil Zaharof büyüdüğü yeri unutmayanlardandır. Hayatını kaybettiği 1936 yılına kadar semtin okul ve derneklerine maddi desteğini sürdürmüştür. Tatavla İraklis Jimnastik Kulübü'nün kapalı spor salonu, onun yardımlarıyla yapılmıştır ve bu nedenle tesise Zaharofio adı verilmiştir.

1900 doğumlu edebiyatçı Thrasos Kastanakis ise kitaplarında Tatavla'yı işler.

Girit ve Midilli kökenli Sabuncakis ailesi de 1870 itibariyle Tatavla'ya yerleşir. İstanbul'un bu ünlü çiçek firmasının çiçekleri uzun yıllar Tatavla'daki bahçelerinde büyür.

1861 doğumlu Evgenios M. Andoniadis ise Fransa'da astronomi çalışmalarıyla ün yapmıştır.

Beyoğlu'ndaki Panaiya Kilisesi'ni 1804'te yapan tersane mimarı Komninos Kalfa; Tatavla'daki konağını okul olmak üzere cemaate başışlayan tersane baş mimarlarından Marki Kalfa; Ayios Athanasios Kilisesi'ni yapan isimlerden Panayotis Kalfa; 1857'de Sefa Hamamı'nı kendi cebinden yaptıran saray mimarı Hacı Kosti, saray mimarı Vasilakis Ioannis Kalfa ve Evangelistrias Kilisesi'ni inşa eden Petrakis Meymaridis Efendi de Tatavlalı'dır.

Padişahın özel doktoru ve İstanbul Tıbbiyesi hocası Nikolaos Taptas; Osmanlı Bahriye Hastanesi'nde doktorluk yapan Binbaşı Panayotis Kozanidos, yine donanma doktoru Konstantinos Alevropulos, 1923 sonrası Yunanistan'da önemli görevlere getirilen Dr. Nikolaos Makris de semtin önemli isimlerindendir. Sultan Abdülaziz'in eczacısı da Tatavlalı Yorgo Anastasiadis'dir.

III. Selim dahil 30 Osmanlı padişahının portresini yapan ressam Konstatinos Kizikinos'un yanı sıra başka Tatavlalı kilise ressamı da vardır. Bunların arasında Kurtuluş'taki kiliselerde dini konulu çok sayıda eseri olan Konstantinos Dimarhopulos; Athanasios Ionnidis, Prodromos Mavropulos, Yeorgios Agrafiotis (1861-1895), Konstantinos İnglesis (1844-1903), Harilaos Ksantapulos (1888-1955), Yeorgios Psiahas (1897-1981), Lisandros Prasinos (1888-1936), Baba-oğul Yeorgios ve Andreas Sevastos (19. yüzyıl) sayılabilir. (*) Bkz. *Orhan Türker, Osmanlı İstanbul'undan Bir Köşe: Tatavla*.

1.1.8.Büyük Tatavla Yangını

21 Ocak 1929 gece saat 22.00 sularında Aya Tanaş Sokak'ta Demirci Aleko ve Bakkal Yannis'in (ya da Bakkal Lazari) evlerinde çıkarak yayılan ve bir gecede toplam 500 evi kül eden Büyük Tatavla Yangını semtin belini kıran önemli gelişmelerden biridir. Yangın vanalarında su olmaması, havanın rüzgarlı olması, alevlerin işini kolaylaştırır. Kilise ve spor kulübü özel gayretlerle yangından kurtulur. İtfaiyenin geç gelmesi, susuzluk ve sokaklardaki buzlanmanın erişimi zorlaştırması nedeniyle çok büyük tahribat olur. Askeri birlikler de söndürme işine katılır. Yaşanan ağır tahribat nedeniyle kurumlar birbirini suçlamaya başlar. İtfaiye, Terkos Müdürlüğü'nü, halk ise itfaiyeyi, basın da yangını geç haber verdiği gerekçesiyle kilise mütevelli heyetini suçlar. Sonuçta, mütevelli heyeti ile Terkos'un Fransız Müdürü Mösyö Çastelno gözaltına alınır. Semt halkının dayanışması can kaybını önlemiştir. İstanbul Rum cemaatinin ve Kızılay'ın yardımlarıyla yaralar sarılmaya çalışılır. Bazı yardımlar resmi makamlarca engellenir. Tüm bu karmaşa ve polemik uluslararası basında da yankılanarak nisan ayında semt isminin değiştirilmesiyle noktanır.

Büyük yangından sonra Tatavla, Kurtuluş oldu

Tatavla'da bulunan eski
Tatavla'da 1918'de çıkan
büyük yangın sonrası
Yeni Tatavla'nın
kurulması için
Tatavla'nın
kurtuluşu oldu

21 Ocak 1918'de çıkan
büyük yangın sonrası
Tatavla'da bulunan eski
Tatavla'da 1918'de çıkan
büyük yangın sonrası
Yeni Tatavla'nın
kurulması için
Tatavla'nın
kurtuluşu oldu

Yeni Tatavla'nın
kurulması için
Tatavla'nın
kurtuluşu oldu

Yeni Tatavla'nın
kurulması için
Tatavla'nın
kurtuluşu oldu

Yeni Tatavla'nın
kurulması için
Tatavla'nın
kurtuluşu oldu

2.BÖLÜM

2.KURTULUŞ SEMTİNİN

KURULUŞUNDAN BUGÜNE

1914-1923 arasında gerçekleşen göçlerin ardından semt Ocak 1929 yangını ile bir göç daha yaşar.

Nisan 1929'da semtin Tatavla olan adı Kurtuluş yapılır. Başlayan yeni dönem beraberinde yeni cadde ve sokak isimlerini de getirir.

Yangının büyük tahribatı bir yana, girilen bu yeni evrede yine de yaralarını saran semt, meşhur karnavalına dahi devam eder. Fakat İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle ülkede başlayan karartma ve karne dönemi aynı zamanda 1941 Yirmi Kur'a Askerlik ve 1942 Varlık Vergisi'ni gündeme getirir. Bu iki kararın büyük yükünü çeken semtlerden biri olarak Kurtuluş'ta karnaval tarihe karışır. Semtin sosyal hayatında önemli yeri olan gazinoların sayısı azalmaya başlar, kalanlar el değiştirir. 1970'lere, farklı isimlerle de olsa bunlardan sadece üç tanesi gelebilir. Günümüzde ise bu sayı bire inmiştir.

Kiliseler, spor kulübü, dükkanlar, evler ve insanlarıyla 6-7 Eylül 1955'te de saldırılarla tahribata uğrayan Kurtuluş yine göçe maruz kalır. 1964'te bu defa sürgün kararıyla yeni bir göç yaşanır. Bütün bu gelişmelerle semtin demografik yapısı adım adım değişir.

Müstakil evler yerini giderek yüksek apartmanlara bırakırken semtin yeni sakinlerinin sayısı artar. Öte yandan 1974 Kıbrıs Barış Harekati ve 1980 askeri darbesi önceki kırılma noktalarıyla aynı sosyal sonuçları vermeye devam edecek, ayrıca 80'li yıllar dönemin mafyatik örgütlenmeleri eliyle mülkiyet değişiminin yaşandığı yıllar olarak semt tarihine yazılacaktır.

1970'lere kadar Rum ağırlığını hala koruyan semt, toplumsal mozaik olma halini sürdürmektedir. Mahalle yaşamı ve kültürü devam etmekte, kalıp ifadeyle "herkesin birbirini tanıdığı" ortamda insanlar akşamları kır bahçelerinde ve arka bahçelerden oluşan iç avlularda sosyalleşmektedir.

Fakat özellikle 1980'lerle birlikte görülen yeni inşaatlar, bu arka bahçeleri de yapı alanına sokmaya başlayınca, Kurtuluş'taki bu "iç avlu" iletişimi büyük oranda azalır. Her yapı adasının iç tarafındaki bahçelerdeki yeşil doku da böylece bozulur.

Yeşil doku, bir zamanlar çok daha büyük alanlara yayıldığı tarihi kaynaklarda ifade edilen bostanlarda kalır. Cin Deresi'nin Feriköy altından başlayıp İplikçi'ye kadar uzanan vadi, 1970'lerde hala geniş bostanlarla kaplıdır. Son iki bostancı olarak "Arnavut Haşım" ve "Kara Kazım" bu alanın semt hafızasındaki son iki ismidir. Önce "Arnavut Haşım"ın sonra da 1990'ların ortalarında "Kara Kazım"ın bostanları kaldırılır. Buralar günümüzde büyük oranda yapılaşmış durumdadır.

Bu süreçle eş zamanlı olarak son durak çevresinde kalmış olan kır bahçeleri de kalkar. Ali'nin Gazinosu, Kulüp Yasemin ya da Yasemin'in Gazinosu, Aile Gazinosu ve kısaca "Salıncıklar" diye tabir edilen Necati'nin Bahçesi'nden geriye Yasemin'in Bahçesi'nden küçük bir bölüm günümüze gelebilmiştir. "Necati'nin Bahçesi" denilen yer önceden Rıfat Telgezer'in çadır sirkinin kurulduğu yerdir. Burası bazı Yeşilçam filmlerinin de çekildiği mekanlardandır. Ayrıca Yasemin'in Bahçesi de bazı filmlere mekan olmuş bir semt noktasıdır.

Günümüzde Ali'nin Gazinosu'nun yerinden bir market, Yasemin'in Gazinosu'nun yerinde bir düğün salonu ve dükkanlar, Necati'nin Bahçesi'nin yerinde ise bir kebabçı bulunmaktadır. Bu daralma son durak için de geçerlidir. 1980'lere kadar son durağın kırılık alanlarında artık bir halı saha, bir akaryakıt istasyonu, bir oto yıkamacı ve kebabçılar bulunmaktadır. Bu kırılığın diğer tarafında ise kahvehane, taksi durağı, kebabçı ve oto park yer almaktadır.

Kurtuluş, Beyoğlu ilçe sınırlarına dahil iken 1954'te Şişli'nin ilçe yapılmasıyla birlikte semt ikiye bölünmüş ve bir kısmı Beyoğlu'nda kalmıştır. Yapılan idari düzenleme sonucunda semtte beş mahalle muhtarlığı oluşturulmuştur. Beş mahalleden Hacı Ahmet Mahallesi ve Yenışehir Mahallesi Beyoğlu'nda; Eskişehir Mahallesi, Bozkurt Mahallesi ve Yayla Mahallesi ise Şişli'de kalmıştır. Yayla Mahallesi, günümüzde Feriköy semtinin bir mahallesi konumunda olup Kurtuluş semti de Eskişehir ve Bozkurt Mahalleleri tabanına oturmaktadır. Kurtuluş Rum İlkokulu, Kurtuluş Spor Kulübü, Sefa Meydanı ve Sefa Hamamı Hacı Ahmet Mahallesi'nde; Evangelistras Kilisesi ve Yenışehir Rum İlkokulu Yenışehir Mahallesi'nde; Ay. Dimitri Kilisesi Eskişehir Mahallesi'nde; Ay. Lefter Mezarlığı ve Ay. Tanaş Kilisesi ise Yayla Mahallesi'nde kalmıştır. Fakat semtin fiili yaşamında bu mahalle ayrımlarının hissedilir bir tarafı yoktur.

Eskişehir Mahallesi'nin ilk muhtarı İbrahim Yasan 15 yıl bu görevi yapmıştır. Devamında oğlu Mehmet Yasan da 45 yıl muhtarlık yaptıktan sonra görev üçüncü dönemdir oğlu Adnan Yasan'a geçmiştir. Yani dede-oğul-torun aralıksız 15 dönemdir Eskişehir Mahallesi'nde muhtarlık yapmaktadır. Adnan Yasan da Erzincanlıdır, İliç köyleriyle sınır olan Kemah'ın bir köyündendir. Bozkurt Mahallesi'nin ilk muhtarı dört dönem bu görevi yapan Nail Bey'dir. Ondan sonra Ömer Çubuk 35 yıl muhtarlık yapmıştır. Üçüncü muhtar ise ikinci dönemdir görevi yürüten Erzincan-İliç-Sarıpınar (Tinkar) köyü kökenli Ercan Ece'dir.

2.1. Semtte Ulaşım

Son durak, şehre giden belediye otobüslerinin kalktığı alandır. 1911'de gelmeye başlayan tramvayın da son durağıdır burası. Atlı tramvay, yerini elektrikli tramvaya ve ardından da trolleybüs ve otobüslere bırakır,

Başlangıçta sadece Tatavla-Tünel hattında çalışan toplu taşıma araçları, sonrasında oluşturulan Tatavla-Eminönü ve Tatavla-Beyazıt hatlarında da çalışmaya başlar.

1970'lerde ise Kurtuluş-Tünel hattı 70 numara ile Eminönü, Beyazıt hatları ise K-1 ve K-4 tabelasıyla çalışır.

K-4, Kurtuluş-Pangaltı-Taksim-Dolmabahçe-Eminönü-Sultanahmet-Hürriyet Meydanı (Beyazıt)-Aksaray-Unkapanı-Şişhane-Taksim-Pangaltı-Kurtuluş rotasını kullanmaktadır. K-1 ise K-1'in tam tersi rotayı kullanmaktadır.

Kurtuluş son duraktan başka ana cadde üzerinde sırasıyla Sinemköy, Tepeüstü ve Feriköy durakları bulunur.

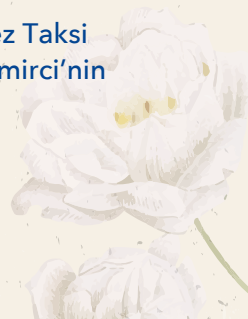
Günümüzde ise otobüs hatları 70KE olarak Kurtuluş-Eminönü hattında, 70KY olarak da Kurtuluş-Yenikapı hattında çalışmaktadır. Eminönü hattı Dolmabahçe güzergahını, Yenikapı hattı ise Tarlaabaşı güzergahını kullanır.

70FE ve 70FY kodlarıyla Eminönü ile Yenikapı'ya çalışan otobüs hatları ise Pangaltı'dan Kurtuluş Caddesi'ne girer ve Baruthane Caddesi'ni kullanarak Feriköy'e geçerler.

Son durakta İETT plantonluk binası ise günümüzde bir kafeteryaya dönüşmüş durumdadır. Plantonluğun Büyük Akarca (Akağalar Caddesi) ile köşesinde Kurtuluş-Eminönü dolmuşları vardı. "İstanbul, İstanbul" diye bağırın bu dolmuşlar, 1980'lerde kaldırılmıştır.

Aynı dönemlerde son duraktan kalkan Kurtuluş-Pangaltı dolmuşları da vardı. Onlar ise Akarca'nın diğer köşesinde ama Kurtuluş Caddesi yönünde dururdu. Buradan aldıkları yolcularını Pangaltı Katolik Mezarlığı'nın köşesine götürürlerdi. Bu dolmuşlar aynı yönde tersine de işlerdi. Ergenekon Caddesi'nin bir bölümünün tek yön yapıldığı tarihe kadar işlemişler, sonrasında kaldırılmışlardır.

Yine 1970'lerde son durağın meydanına Kurtuluş Merkez Taksi isimli bir taksi durağı kurulur. Abbas İrmak ve Ekrem Demirci'nin kurucuları olduğı durak hala faaldir.

Aynı dönemde Kurtuluş Caddesi'ndeki Yapı Kredi Bankası şubesinin önünde, adı konmamış bir taksi durağı vardır. Yine adı konmamış bir taksi durağı Akarca Yokuşu'nun bitiminde vardır. Baruthane Caddesi köşesindeki Baruthane Taksi, son durakta Mandra Sokak ile Sefa Meydanı Sokak köşesinde Öz Yonca Taksi dönemin taksi duraklarıdır.

2.2.Kurtuluş'un Okulları

Semtin Kurtuluş döneminde inşa edilen okullardan ilki 19 Nisan 1954'te Kurtuluş İlkokulu'dur. 1969-70 yıllarında aynı hizada biraz aşağıya Kuvayi Milliye İlkokulu inşa edilir. Kurtuluş İlkokulu'nun bazı sınıfları 1970-1971 eğitim yılında burada öğretime başlar. Bu sırada Kurtuluş Ortaokulu da 1972'de Kurtuluş İlkokulu'nun olduğu binalarda birlikte eğitime başlar. Bir iki yıl içinde bütün ilkokul sınıfları Kuvayi Milliye'ye geçmiş olur. Kurtuluş İlkokulu binalarında sadece ortaokul kalır. 1980'lere gelindiğinde ortaokul binaları bu defa lise yapılır. Halen burası (binaları eski binalar değildir) Kurtuluş Anadolu Lisesi olarak faaliyettedir.

Kurtuluş Ortaokulu ise Kuyulubağ Sokak'ta yapılan yeni binasına taşındı. Günümüzde "Şehit Nuri Şener Ortaokulu" adıyla hizmet vermektedir. Bir alt paraleline ise Çobanoğlu ve Gediz sokaklarının arasına yapılan yeni okul binası ise günümüzde "Feriköy İmam Hatip Ortaokulu" olarak hizmet vermektedir.

2.3.Kurtuluş'un Camileri

Bölgenin kiliselerine birinci bölümde değinmiştik. Bu bölümde camilerine değinmek gerekiyor. Hacı Ahmet Mescidi ya da Camii semtin en eski camisidir ve günümüzde Kurtoğlu Yokuşu üzerindedir ve Beyoğlu ilçe sınırları içinde kalmaktadır.

Kurtuluş Camii ise bir yanı Kaytañcı Rasim Sokak, diğeri yanı ise Marsık Sokağı'ndadır ve Eskişehir Mahalle Muhtarlığı sınırları içinde kalır. 1962-1963'te tek kubbeli ve tek minareli olarak inşa edilmiştir.

Hasan Zeynep Camii ise Çobanoğlu ve Gediz sokakları arasındadır. Girişi Garaj Yolu Sokak isimli ara yokuştadır. Vaktiyle Kurtuluş'un bostanlarının bulunduğu bölgelerdendir burası... Elverişli konumundan ve Feriköy Mezarlığı'na yakınlığından dolayı cenaze namazlarına da ev sahipliği yapmaktadır.

2.4.Kurtuluş'un Sinema ve Tiyatroları

1950'ler ile 1980'ler arasında Kurtuluş'ta biri kışlık diğeri yazlık iki sinema vardır. Kışlık sinemanın adı başlangıçta Akın Sineması'dır. 500 kişi kapasiteli ve localı bu sinema, 1958'de el değiştirerek yenilenir. Yeni Atlas ismiyle 31 Aralık 1958'de açılır. Dıştan bakıldığında iki katlı gibi duran fakat yüksek tavanlı tek katlı bir yapı olan bu bakımlı sinemanın girişi Kurtuluş Caddesi üzerinden çıkışı ise Türkbeyi Sokağı'ndandır. 1980'lere kadar var olan sinemanın yerinde günümüzde çok katlı ve geniş cepheli bir apartman, girişinde de bir banka şubesi bulunmaktadır.

Yazlık sinema ise 1970'lerin başına tarihlenebilir. Kurtuluş Yazlık Sineması'nın girişi Pervaz Sokak'tadır. Çoğunlukla dönemin Türk filmlerini gösteren bu mekan, yaz akşamlarının önemli sosyalleşme adreslerinden biridir. Başlangıçta sahibi bir kadındır fakat sonra el değiştirir. 1980 civarında kapanan sinemanın yeri önce halı yıkamacı olur. Günümüzde burası Yavuz İş Hanı adı altında paslanmaz cihazlar üreten bir yere dönüşmüştür. Bu noktada hemen belirtmek gerekir ki, Kurtuluşluların sineması sadece bu iki adres değildir. Pangaltı Tan ve İnci, Nişantaşı Konak, Harbiye As, Osmanbey Site, Şişli Kent ve sonradan Osmanbey Gazi daha sonradan ise Feriköy İdil Sinemaları da Kurtuluşluların uğrak yerlerindendir.

Semt sakinlerinin müdavimi olduğu tiyatroların başında Şehir Tiyatroları Harbiye Sahnesi (sonradan ismi Muhsin Ertuğrul olarak konmuştur) gelir. Harbiye Kenter Tiyatrosu, 1980'lerde İdil Sineması'nın kapanmasının ardından burada faaliyet göstermeye başlayan Haldun Dormen Tiyatrosu ile bölgedeki Rum ve Ermeni cemaatlerinin kendi kurumlarına ait (Mihitryan, Getronagan okulları ya da mezun dernekleri gibi) salonlar Kurtuluşluların tiyatro ihtiyacını gören diğer adreslerdir.

2.5.Pastane ve Muhallebiciler

Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunan Arma Pastanesi, Sinemköy'de yine cadde üzerinde bulunan (eski adıyla Nasip yeni adıyla Şehit Erdem Canbaş Sokak köşesinde) Nazar Pastanesi, bir alt köşede cadde üzerinde (Zarafet Sokak köşesinde) bulunan Minyon Pastanesi, Kurtuluş Caddesi üzerinde son durakta bulunan Maskot Pastanesi, Mañdra Sokak ile Sefa Meydanı Sokak'ın köşesinde daha geç açılan Merve Pastanesi, Tepeüstü'nde cadde üzerinde açılan Bahar Pastanesi ile Baruthane Caddesi üzerindeki Üstün Palmie Pastanesi semtin öne çıkan noktalarıdır. 1970'lerin sonuna doğru Tepeüstü'nde açılıp 1980'lerde kapanan Umut Pastanesi ise kısa süren yaşamında semtte özgün rüzgarını estirebilmeyi başarmış bir diğer adrestir.

Bunlardan Arma Pastanesi, Fırın Arma ile aynı sırada biraz daha yukarıya taşınarak faaliyetine devam etmektedir. Son yıllarda bir şube de Ergenekon Caddesi'nin Feriköy tarafında açmıştır. 1946'da Haralambos Dados tarafından kurulmuş Nazar Pastanesi, el değiştirmiş olarak Bahattin Boğaz tarafından aynı yerde işletilmeye devam etmektedir. Bütün dönemlerde profiterölü ile öne çıkmıştır. Bahattin Bey'den ayrılan oğlu Mustafa Boğaz'a ait Nazar Pastanesi ise Baruthane Caddesi üzerindedir (Son yıllarda bir Nazar Pastanesi de Suadiye'de Fahrettin Kerim Gökay Caddesi üzerinde faaliyete başlamıştır).

Musevi Minyon ailesine ait Minyon Pastanesi, 1980'lerin başında devreder ve 1990'lara kadar Zafer Pastanesi olarak devam eder. Sonrasında yerine perdecı açılır.. Günümüzde yerinde önce şarküteri, sonra da bir marketin şubesi açılır.

Maskot Pastanesi ise Mösyö Koço'ya aittir. Adisebabası ile öne çıkmıştır. 1972'de Sivas Suşehrili Erdem Ailesi tarafından satın alınan işletme, Yeni Maskot adıyla devam eder. 1993'te kapanır ve yerine önce bir tüp gaz bayii açılır. Şimdi ise burada bir çiğ köfteci vardır.

Merve Pastanesi ile Şahin Sokak ile Değirmen Sokak köşesinde yine sonradan 1970'lerde açılan Kurtuluş Pastanesi devam etmektedir.

Üstün Palmie Pastanesi'nin Kurtuluş macerası ise pastacılığı Beyoğlu'nda 1952'ye dayanan Fehmi Yıldırım'ın Kurtuluş'taki Üstün Pastanesi'ni 2005'te almasıyla başlar. Fehmi Bey, Beyoğlu Kalyoncu Kulluk'ta 1972'de açıp 23 yıl başarıyla sürdürdüğü Palmie Pastanesi'nin adı ile 10 yıl ara verdikten sonra 2005'te yeniden başladığı dükkanın ismini birleştirir. Üstün Palmie ismi böyle ortaya çıkar. 1952'de dönemin ünlü ismi Lozan Pastanesi'nde mesleğe başlayan Fehmi Bey'in mesai arkadaşı Yorgo Fotiadis, Tarlaş'ında kendi imalathanesini açar. Bir süre sonra 1964 sürgünü ile Yunanistan'a gitmek zorunda kalınca imalathaneyi Fehmi Yıldırım'a teklif eder. Biraz da ısrar ederek burayı satın almasını sağlar. İmalathaneyi üç dört yıl çalıştıran Yıldırım, Palmie ismiyle kendi pastanesini açar. Burada iyi bir müşteri portföyü kazanan Fehmi Bey, kiracı olduğu dükkandan çıkarılınca mesleğe 10 yıl ara verir. Sonrası yukarıda da anlattığımız gibi Kurtuluş safhasıdır. Ürünlerini, Lozan'daki patronlarından öğrendiği biçimiyle daima tartarak üreten Yıldırım'ın Üstün Palmie'si günümüzde özellikle paskalya çöreği ile meşhurdur. Yanı sıra Alman pastası, frigo, adisebaba, vişne likörlü çikolatasıyla da öne çıkan işletme, günümüzde kızı Hülya Yıldırım tarafından aynı gelenekle sürdürülmektedir. Yaşlılığı nedeniyle artık her gün gelemeyen Fehmi Yıldırım, arkadaşı Fotiadis ile bağını, onun öldüğü 1996 yılına kadar kesmez. Sementin bu işletmesi dünyanın saygın basın kuruluşlarında haber olma başarısını da sürekli yakalamaktadır.

Muhallebicilere gelirsek, en bilineni Göreme Muhallebicisi'dir. Kurtuluş Caddesi üzerinde Tepeüstü'nde bulunan Göreme, 1965'te Nevşehirli İzzet Yalçın tarafından kurulmuştur. Başından itibaren tavuk suyu çorbası, sahandanda yumurtası, muhallebi ve manda kaymağı ile tanınır. Sonrasında oğlu İbrahim Yalçın tarafından işletilen Göreme'yi günümüzde üçüncü kuşak isimleri İlhan ve İsmail Yalçın sürdürmektedir. 2000'lerin başından itibaren önce Nişantaşı, ardından Bomonti ve Göktürk, sonrasında da Ataşehir ile Kağıthane şubelerini açmışlardır. Yine bu dönemde bitişik dükkanı da işletmelerine katan Göreme, 2022'de ise kendileri gibi aynı binanın altında bulunan diğer dükkanı ise paket servis merkezi yapmışlardır.

Göreme'nin karşısına denk düşen Yeni Atlas Sineması'nın yanında vaktiyle Muhallebici Yorgo vardır. Zarafet Sokağı'nın diğer bir tarafı de Minyon Pastanesi'nin çaprazında karşı kaldırımda Safranbolu Muhallebicisi bulunmaktadır. Azak Sokak ile Kurtuluş Caddesi'nin birleştiği köşede bulunan Dostel Apartmanı'nın cadde yönünden altında bulunan Muhallebici Yaşar bir diğer adrestir. Burası aynı zamanda "Yaşar'ın Fırını" veya "Fırıncı Yaşar" olarak da tanınır. İki dükkanı birleştirerek Kastamonulu Yaşar Usta tarafından kurulan bu işletme aynı zamanda mahalle kadınlarının tepsi işlerini fırınında pişiren bir düzeneğe de sahiptir. Fakat 1980'lerin başında kapanarak semtin hafızasına taşınır.

Azak Sokak'ın diğer yönünde sokağın Kuyularbaşı Sokak ile kesiştiği köşede ise Muhallebici Hasan'ın dükkanı bulunur. İki merdivenle inilen yarı bodrum bu küçük dükkan, öğlen yemeği de verir. Gerek burası gerek çapraz köşesindeki Karadeniz Lokantası, bölge eskicilerinin yemek yediği yegane yerdir. Öğle vakitleri dükkanın karşı kaldırımı sıra sıra eskici arabası ile dolar. Yine 1980 civarında kapanan özgün işletmelerden biridir.

2.6.Lokanta ve Tavernalar

Bir zamanlar çok sayıda muhallebicisi olan semtte, 1990'larda çok sayıda tulumbacı ve baklavacı görülmeye başlandı. Bu hakimiyet günümüzde de sürmektedir.

Diğer ürünlerinin yanı sıra tulumlarıyla da öne çıkan ve bu satırlarda bahsedilmesi gereken bir adres, Tepeüstü mevkiinde ana cadde üzerinde bulunan "Damla Dondurma Boza" isimli işletmedir. Kökenleri Makedonya bölgesi Arnavutlarına dayanan Ali ve Fahri Tufan kardeşler tarafından 1989'da Merter'de, 1994'te de Kurtuluş'ta açılan dükkan, kışın boza, salep ve tulumba; yazın ise dondurma satar. Dondurmayı kışın da bulmanızın mümkün olduğu Damla, ilk günden itibaren semt sakinlerinin beğenisini kazanmış güler yüzlü ve hijyen bir markadır. Ürünleri daima günlüktür. Teyze oğulları Ender Çayla ile Bitlisli Faik Tarım ve Nevzat Derince, yanlarında yıllardır çalışan ve dükkanın aydınlık imajına hep birlikte katkı sunan diğer isimlerdir.

Bütün kırılma noktalarına rağmen bir mirasın sahibi ve sürdürücüsü olan Kurtuluş'ta damak zevki gelişkindir. Bu birikim günümüzde bir yanıla semtteki lokanta ve tavernalarda sürmektedir. Yaşatıcıları arasında öne çıkan isimlerden en tanınmış Madam Despina Lokantası'dır.

Girişte misafirleri Madam'ın büyük boy bir gençlik fotoğrafının karşıladığı Despina'nın bahçesinde çardak altında beyaz muşambalı masalar, rezerve tabelası yerine masalara konulan boş şarap şişeleri ve her akşam yapılan canlı müzik eski günlerin devamıdır. Halen Kurtuluş'taki Ay. Lefter Mezarlığı'nda, yıllarını verdiği bahçesine uzaklığı 300 metre bile olmayan bir mesafede yatmakta olan Madam Despina'dan bayrağı devralan Ercan ve Erdoğan Tekin kardeşler, otantik havanın sürdürülmesi konusunda Madam'ın hassasiyetlerine uymayı sürdürmektedir.

Cumhuriyet döneminin ilk kadın meyhanecisi olduğu belirtilen 1919 İmroz doğumlu Madam Despina Kamli (Kanlı) 15-16 yaşlarında ailesiyle birlikte İstanbul'a göç eder. Moda Teras Gazinosu'yla başladığı meslek hayatına çeşitli yerlerde devam ettikten sonra 1946'da Gayrettepe'de kendi meyhanesini açar. 1970'li yılların ortasında bina istimlak edildiğinde, Kurtuluş'taki (Açıkyol Sokak No: 9) yere gelir. "Aile Gazinosu" olan bu yer, kısa sürede Madam Despina'nın ismiyle anılmaya başlar. Semt yaşlılarının söylediğine göre çok daha önceleri burası Biju Meyhanesidir. Madam, 1990'da yanına bir ortak olarak aktif işletmecilikten çekilir. 1999'da da Tekin kardeşler, lokantayı bu ortakdan devralır. Tekinler, mekanı Madam'ın ve semtin masa kültürüne uygun olarak devam ettirir. Sezen Aksu'nun Deliveren albümünde okuduğu "Kur masayı Madam Despina/Kirli beyaz muşamba örtüleri ser" diye başlayan eserin sözleri, Meral Okay tarafından bu mekan ilham alınarak yazılmıştır.

Kur masayı Madam Despina
Kirli beyaz muşamba örtüleri ser
Çek sediri asmanın altına
Yanında bir ince Müzeyyen Abla

Yine mi güzeliz, yine mi çiçek
Hamdolsun
Taze mi bitti topik
Canın sağ olsun
Amanın yine mi güzeliz, yine mi çiçek
Hamdolsun
Altınbaş kadehe yağ gibi dolsun
Gece çok genç, arzular şelale
Haber etsek o yare
Gelse Bomonti'den şereflendirse bizi
Olsak teyyare(*)

Ünü ülke sınırlarını aşarak markalaşmış olan Despina'da yaprak biçiminde yapılan kuzu ciğer ve sıcak pilaki, müşterilerin özellikle istediği iki ürün olarak öne çıkmıştır. Madam Despina'nın yetiştirdiği ekip ile devam ederek kurum hafızasını geliştirme hassasiyeti gösteren Ercan Tekin, buranın UNESCO tarafından "somut olmayan kültür mirası" listesine alınması için sistemli gayret sarf etmektedir. Madam Despina'ya yakın bir başka lezzet noktası ise Açık Yol Sokak'a göre ana caddenin diğer tarafında olan Marsık Sokak'tadır. Bu sokak, son durağa inmeden soldaki son (diğer yönden bakarsanız sağdaki ilk) sokaktır. Bir zamanlar Zeki Müren ve Figen Say'ın da oturduğu sokağın cadde yönünden girişinde sol tarafta Yenigün Lokantası bulunur. Burası 55 yıldır aynı yerde, aynı biçimdedir. Başından beri işleticisi Nurullah Gürbüz'dür. Semtin sessiz, sakın ve kendine özgü lezzet noktalarından biridir.

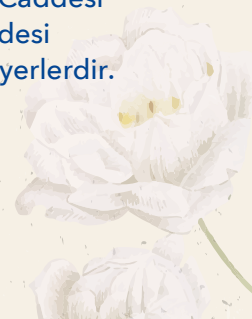
(*) Şiir: Meral Okay, Beste: Ara Dinkjiyan, Deliveren Müzik Albümü, Solist: Sezen Aksu, Albüm Çıkış Tarihi: 2000
Şeker hastalığı nedeniyle 25 Haziran 2006'da hayata veda eden Madam Despina'nın defni sırasında, dini törenin ardından, meyhanesinin saz heyeti onun sevdiği şarkıları çalar. Bunlardan biri "Şimdi Uzaklardasın"dır. Ayrıca Sadettin Kaynak'ın "Yalan" şarkısını Madam özellikle istemiştir. Bu vasiyete de uyulur.

Semt hayatında kendini ispatlamış adreslerden bir diğeri de Astek Lokantası'dır. Bilezikçi Sokak No: 13'te bulunan lokantanın eski yeri farklıdır. İki katlıdır ve arkada küçük bir bahçesi bulunmaktadır. Üç kuşak görmüş olan bu meyhane, 2022 itibarıyla yaklaşık 38 yıldır semtin hayatındadır. Bunun 27 yılını kendisine "Doktor" denilen Mehmet Akkök'ün işletmeciliğinde devam etmektedir.

Baysungur Sokak başında bulunan ve 1978'de semtin hayatına giren Adana Ocakbaşı da, Kurtuluşluların olduğu gibi İstanbulluların da uğrak yerlerindendir. Özellikle akşamları için mutlaka rezervasyon yaptırmanız gereken bu yerin fiziki mekanı küçük olsa da şehirdeki ünü büyüktür. Dükkanın içinden birkaç merdivenle çıkılan dip bölüm, sonradan açılmıştır.

Bu noktada Eskişehir Mahallesi sınırları içinde bulunan Dolapdere'deki Apik İşkembe Salonu'ndan bahsetmek gerekir. Burası Kurtuluş'un uluslararası üne sahip lezzet noktalarındandır. 1900 yılında inşa edilmiş iki katlı binada 1961 yılında Apik Hayrabetyan tarafından açılmıştır. Bir ara dükkanı devredip işi bırakır. Sonrasında bir yerde içtiği işkembe çorbasını beğenmeyip "göstereyim bunlara işkembe çorbası nasıl olur" diyerek eski dükkanına geri dönerek bilinen ününü inşa eder. Dükkan son yıllarında eşi Anna Hayrabetyan tarafından işletilir. 1993'te yanan salon, 2000'li yıllara girildiğinde ise kapanır. Tabelası durmasına rağmen o tarihten bu yana kapalı kalmaya devam etmektedir.

Kurtuluşluların bir diğer işkembecisi ise Ergenekon Caddesi üzerindeki Pangaltı İşkembe Salonu'dur. Burası da 1969'dan itibaren nezih ortamı ile kendini ispatlamış ve aynı biçimde hizmet vermeye devam eden semt noktalarından biridir. Bölgede Tayyareci Fehmi Sokak'ın Osmanbey tarafına çıkışta yani Rumeli Caddesi ile kesiştiği köşede ve aynı noktanın Cumhuriyet Caddesi köşesinde bir zamanlar yer alan seyyar meyhaneler ayrıca Dolapdere Caddesi girişinde sağ kolda bulunan Kulüp E ile Ergenekon Caddesi üzerindeki Mandra Taverna Kurtuluşlular için öne çıkan yerlerdir.

Kulüp E, özgün dekoruyla dönemin Yeşilçam filmlerinin meyhane sahnelerinin çekildiği adrestir. Mandra Taverna ise yaşadığı yıllar boyunca bırakın semti, şehrin prestij mekanlarından biri olmuştur. Daima dönemin iyi müzisyenlerinin sahne aldığı, müdavimleri arasında çok sayıda ünlünün (örneğin bunlardan biri Elia Kazan'dır) bulunduğu Mandra, Henry-Vasilaki çifti, Şükran Şen, Udi Yervant Bostancı gibi sanatçıların sahne aldığı yerdir. 1990'ların sonlarında kapandıktan sonra yerinde dövüş sporları merkezi açılır. Şimdi yeni bir gece kulübü yapma çalışmaları 2022 itibarıyla sürmektedir. Semtin sosyal hayatına yeni giren ve hemen fark edilen yerlerden biri ise Baruthane Caddesi'nde bulunan "Marinee Kaburga, Ciğer, Dürüm, Burger"dir. Kurtuluşlu Mari Esgici tarafından 2021'de açılan mekan kimi ürünlerinde uluslararası etkileri hissettirse de bazı ürünlerini de (örneğin kuzu yaprak ciğer) eski İstanbul geleneklerine göre sunar. Mari Hanım, meslek hayatını Beyoğlu'nda, Diyarbakır'da, Los Angeles'ta ve Irak'ta sürdürdükten sonra aile ocağı Kurtuluş'a yeniden dönmüş bir isimdir.

2.7.Mezeciler, Topikçiler ve Sabit-Seyyarlar

Kurtuluş ve civarı, 1970'li yılların sonuna kadar çok sayıda kaliteli mezeci ve balıkçıyı barındıran muhitlerdendir. Fakat demografik yapının değişmesiyle birlikte mezeci ve balıkçıların sayısı oldukça azalmıştır.

Buna rağmen miras, bir şekilde yaşamaya devam etmektedir. Pangaltı Balıkçısı ve Sinemköy Balıkçısı gibi adreslerle süren miras, mezede ise Tadal, Tuşba, Tuana ve yeni kuşak bir adres olarak Mezme ile sürmektedir. "Meşhur Topikçi Musa Usta" ise semtin sabit-seyyarlarından biri olarak damaklarda ve hafızalarda yerini bulmuş bir isimdir.

Ergenekon Caddesi üzerinde, 1933'ten beri faaliyet gösteren ve kalitesini bozmadan bir geleneğin taşıyıcısı olan Tadal, Kurtuluş, Pangaltı, Feriköy, Osmanbey, Nişantaşı ve Teşvikiye'nin önemli lezzet duraklarından. Ve sadece bir yeme içme yeri değil bir yaşam tarzının ve kültürünün de taşıyıcısıdır.

Tadal, bu özgünlüğü ile uluslararası ünün sahibi olmuş bir semt markasıdır. Uzun yıllar Kirkor Terzioğlu tarafından sürdürülmüş gelenek, günümüzde oğlu Ari Terzioğlu'nca layıkıyla devam ettirilmektedir. Dükkanda Kirkor Bey'in büyük boy bir fotoğrafı tezgahın arkasından müşterilere ve oğluna bakmaya devam etmektedir. Ari Bey, ilk etapta belli belirsiz soğuk bir hava verse de, bu durum meze bilgisi olmayan ama kibirle davranan müşterilere karşıdır. Topik başta olmak üzere özgün ürünleri olan Tadal, yılbaşı, Noel ve Paskalya gibi semtin özel günlerinde kapısında kuyruk oluşan işletmelerdendir.

Hemen yan dükkanda faaliyet gösteren Tuşba Meze Evi ise, ismi Tadal ile birlikte anılan lezzet duraklarından. 1973'e kadar yerinde Milto Pastanesi vardır. Milto, Büyükkada'daki Milto Lokantası'nın sahibi Mihail Bey'in yanına Vartan Melkonyan'ı alarak 23 Mart 1956'da açtığı dükkandır. Milto yaşadığı süre içinde bölgede ürünleriyle öne çıkmış bir başka duraktır. 1970'lerin ilk yıllarında yaşadığı bir yangınla büyük oranda tahrip olur. Mihail Bey ortaklıktan ayrılır. Pastane olarak iyi iş yapıyor olmasına rağmen 1974 gibi dükkân, Tuşba ismiyle şarküteriye dönüştürülerek kardeş olan üç işçiyle birlikte çalıştırılmaya başlanır. Kısa süre sonra dükkân, Melkonyan tarafından bu üç kardeşe satılır. Kabaklı Naciye, Girit ezmesi ve dolmaları ile öne çıkmaktadır.

Kurtuluş Caddesi'nin Tepeüstü mevkiinde 1978'de açılan bir başka meze evi ise Tuana Meze Evi'dir. Bu mekan da semtte yer edinmiş uğraklardır. Mezeleri özenli olan Tuana'nın taramasını özellikle sevenler vardır. Tadal ve Tuşba gibi Tuana'nın da önünde özel günlerde kuyruk oluşur.

Aynı günlerde önünde tatlı telaş kuyrukları oluşan bir diğer meze evi ise semt hayatına çok yeni katılan "Mezme" Meze Evi'dir. İsmi "bizden" anlamına gelen Mezme, çiçeği burnunda bir işletme olmasına rağmen "Yeni Şehre Eski Adet" mottoyuyla rüşünü beklenenden çok daha kısa sürede ispatlamıştır. Kendi deyişleriyle "eski İstanbul ve Antakya mutfağı"nı kapsayan işletme Sasun Estukyan (Kurtuluşludur) ve Burak Sarıgül isimli iki genç tarafından kurulmuştur.

1 Kasım 2019 tarihinde evden üretim ile başlayan ikili, günümüz şartlarına uyarlanmış ürünleri yeniden eski, geleneksel haline çeker. Bunun için aile tariflerinden, tutulmuş eski defterlerden yararlanır. Kaybolmakta olan kültürel renkleri yemekler üzerinden yaşatmaya katkı sağlayan bir bakış açısıyla devam eden ekip, Kasım 2020’de Poyraz Sokak’taki dükkanlarını açar. Dünyanın ve ülkenin Covid-19 salgını nedeniyle ağırlıklı olarak karantinada olduğu koşullarda adeta enseyi karartarak başlayan faaliyet, geçmişe dönük klasik tariflerle kendi yolunu çizmeyi başarır. Örneğin vegan içli köfteleri 100 yıl öncesinin tarifiyle yapılmaktadır.

Bu nezih ve hijyenik mekan, son bir yıldır da dükkana üç küçük masa koymuş ve “Mezme Koltuk” adıyla masa hizmetine başlamıştır. Antakya Vakıflı Köyü’nün ürünlerini bulabileceğiniz bu şirin ekanda Aras Yayıncılık tarafından çıkarılmış olan yemek ve semt kitaplarını satın alma olanağınız da vardır.

1922’den başlayarak 2014’e kadar yaklaşık 92 yıllık bir mirasın sahibi olan Şirin Şarküteri, yaşadığı süre içinde Kurtuluş’un sosyal hayatında ısıtılı bir yere sahip olmuştur. Samsunlu Şirinyan (Şirinoğlu) ailesinin kızı Arsine Hanım ve eşi Onnik Hüsümyan’ın Osmanbey Şafak Sokak’ta açtığı bakkal dükkanı ile başlayan macera, Şirinyan Ailesinin diğer çocuklarına ait “Şirin Gıda Pazarı” ve Feriköy Pasajı’ndaki mezeci ile eş zamanlıdır. Aşkale sürgününe giden Onnik Bey’in sağlığını kaybetmiş olarak dönmesinin ardından oğul Ardaşes ile başlayan yeni dönem, muhit sakinlerinin karşısına 1966’da “Şirin Mutfak ve Meze Evi’ni çıkarır. Zaman içinde başka semtlerde şubeler açan ve cemiyet hayatının faal üyelerinden biri olan Ardaşes Hüsümyan’ın 2014’te 79 yaşında vefatıyla ne yazık ki perde kapanır. Şirin ismi şimdi orada bir parfümeri ve bir emlakçı dükkanında yaşamaktadır.

1960-70’lerde ana caddenin Şahin Sokak ile köşesinde ve yine caddenin Marsık Sokak ile kesiştiği kesimde de mezeciler vardır. İşletmecileri Rum olan bu iki dükkan nezih, hijyenik ve tıka basa doludur. 1980’lere gelindiğinde ikisi de el değiştirir. Şahin Sokak’taki bakkala, Marsık’taki ise ekmek fırınına dönüşür.

Sabitleşmiş seyyarlara gelecek olacak olursak, Eşrefefendi Sokak girişindeki Topıkçı Musa'dan başka Türkbeyi Sokak girişindeki Manav Kemal'den bahsedilmesi şarttır. Aslen Siirtli olan ve neredeyse 60 yıldır babadan oğula aynı yerde duran manav tezgahının bilinen yüzü, muhabbetiyle semtte herkesin bildiği, çoğunun tanıdığı Kemal Yüksel'dir. Keza kardeşleri de aynı şekildedir. Ürünleri daima mevsimlik ve iyidir. Ayrıca kudret narını kavanozlar içinde edinebileceğiniz Kemal Bey, semtin hafızasına ait isimlerindendir.

1960-70'lerin sabit-seyyar manavlarından diğeri Arnavut Ali'dir.. Ali Vardarlı, ufak tefek, mavi gözlü, Clark Gable bıyıklı ve cin gibi bir adamdır. Güler yüzlü, esprili ve yumuşak gönüllüdür. O dönem Kurtuluş Karakolu'nun bulunduğu Civan Sokak'ın ana cadde ile buluşup "T" yaptığı noktada, karşı kaldırımdadır tezgahı... Balıklı Rum Hastanesi'nin dönem doktorlarından Yakovas Darom'un oturduğu Ürgüp Apartmanı'nın (eski kapı numarası 243 yenisi ise 181'dir) giriş pencerelerine ve önüne koyar sebze-meyve sandıklarını... Sağlığı el verene kadar bu işi sürdürmüştür. Sonrasında semt hayatından çekilen Manav Ali bir hoş seda olarak toplumsal hafızamızdaki yerini almış, kendini dönem insanının zihnine yazdırmasını bilmiş bir semt karakteristiğidir. O yıllarda Kurtuluş'ta daha başka Arnavut manavlar da vardı. Örneğin Arnavut Emin gibi... Hepsi de Arnavutça bilen ve konuşan bu insanlar ürünlerinin çoğunu Kuyulubağ Sokak'ın önünden Kasımpaşa'ya kadar uzanan (ve artık olmayan) devasa bostanlardan getirirlerdi.

Semtin seyyar yüzlerinden en önemlisi ise Sütçü Ekrem Özcan'dır. Aslen Ispartalıdır. 1974'ten bu yana bölgede sütçülük yapar. Bu işi ağabeyinden devralmıştır. Ağabeyi Nişantaşı Kevser Sokak merkezli faaliyet göstermişken kendisi 1982'ye kadar Madalyon Sokak merkezli olarak çalışmıştır. Çocukluğumuzda ağabeyini de görmüşlüğümüz vardır. Hatta biz o dönemin çocuklarına göre Ekrem Bey, "yeni sütçü"dür. Sütünü Çiftalan ve Zekeriyaköy'den alır. Nişantaşı, Pangaltı, Kurtuluş ve sokaklarında, içinde güğümleri ve litreleri olduğu halde üç tekerlekli el arabası ile dolaşır.

Arabasını semtlerin belli noktalarında bırakır, bu defa elde taşınabilir daha ufak süt güğümleri ve litre kaplarıyla dolaşmaya devam eder. Fakat artık yaşlanmaktadır ve her noktayı dolaşmak yerine arabasıyla semtlerin belli noktasına gelip durmaktadır. Aslında orası buluşma noktasıdır. Hangi saatte oraya geleceğini bilen müşteriler orada bekler ve alış veriş orada yaparlar. Günümüzde Tepeüstü mevkiinde Damla Dondurma'nın yanı, Kurtuluş Caddesi'nde arabasını bıraktığı ve müşterileriyle buluştuğu noktadır.

2.8.Kasaplar, Turşucular ve Kafeler

Geçmişinde kasaplarıyla da ünlü olan ve Kasap Havası adı verilen halk dansının bu kasaplardan kaynaklandığına dair bir rivayetin bulunduğu Kurtuluş'un günümüzdeki en önemli kasabı Katmerli Sokak'ta bulunan Kozmaoğlu Yeni İdeal Kasabı'dır dersek pek yanlış söylememiş oluruz. Türkiye'nin tek domuz kasabı unvanını taşıyan bu adresin, sığır ürünleri de mevcuttur. İki sınıf ürünü de hijyenik ve lezzetli olan Kozmaoğlu, Yılbaşı, Noel, Paskalya gibi özel günlerde önünde kuyruk oluşan yerlerdendir. Aslen Kuzguncuklu olan ve ilk olarak 1968'de Ayazağa'da kasaplığa başlayan Lazari ve Kozma Kozmaoğlu kardeşler, 1973'ten beri Kurtuluş'tadır. Ustaları Kayserili bir Rum işadamıdır. Bu kasap, yine bir Kurtuluş markası olan Platin Bilardo'nun komşusudur.

Semtlin bir başka önemli kasabı ise Baruthane Caddesi üzerinde faaliyet gösteren Kınalıada Kasabı Doğan'dır. Elazığ'dan 1961 yılında Taksim'e gelen ve birkaç gün içinde Talimhane'de Niko Usta'nın yanında çırak olarak başlayan ve o senenin yazında ustasının Kınalıada'daki kasabına giden Doğan Gündoğdu, yıllar içinde Niko Bey'in ölmesi ve kardeşinin de Yunanistan'a gitmesiyle boşta kalır. Bir dönem başka kasaplar da çalışır. Müşterilerinin isteği doğrultusunda ada müşterisinin yoğun olduğu Kurtuluş'ta Kınalıada Kasabı ismiyle dükkanını açar. Ortağı Saffet Bey ile birlikte Kınalıada'daki dükkanı da satın alırlar. Fakat bir süre sonra iki ortak ayrılır ve hem Kurtuluş'ta hem adada birbirine yakın iki ayrı dükkanda faaliyet göstermeye başlarlar. Hala böyle devam etmektedirler.

Semtın gedikli lezzet noktalarından bir diğeri ise Pelit Turşucusu'dur. Yusuf ve Cemil Pelit tarafından 1958'de kurulmuş olan bu işletme ününü şehre yaymış ve kalitesini yıllardır kanıtlamıştır. Büyükada'da mavnacılık yapan Pelit kardeşler, taşınan sebzelerin arta kalanlarını turşu olarak değerlendirme fikriyle başlar. Alanında marka haline gelmiş "Pelit Turşu ve Sirkeleri" isimli işletme bir zamanlar "Balkanlarda Rağbet, Avrupa'da Rekabet" sloganını kullanıyordu. 1960'larda dükkana bir de masa koyan işletmede yaklaşık 50 çeşit ürün bulunmaktadır. Adem Altun 2022 itibarıyla 57 yıldır dükkanın görünen yüzlerindendir. Yukarıdan aşağıya yürüdüğünüzde Tepeüstü mevkiinde ana caddenin sol kolunda yer alan Pelit, 1988'e kadar şimdiki yerinin (Şirin Apartmanı No: 121) tam karşısındaki dükkanda faaliyet göstermekteydi. O dükkan Pelit'ten sonra balıkçı oldu ve yine yukarıdaki satırlarda belirttiğimiz nedenlerle geçtiğimiz yıllarda kapanıp gitti.

Tarihten getirdiği mirasıyla lezzet zengini bir semt olan Kurtuluş'ta 1995 yılından itibaren "tandır evleri" de görülmeye başlar. 1930'lardan itibaren gelmeye ve yerleşmeye başlayarak 1940-1950'lerle birlikte semtte yoğunlaşan Erzincanlıların ve bilhassa Kuruçay (İliç) köylüklerinin kültürüne göre çalışan ve yöre ürünlerini bulabileceğiniz tandır evlerinin ilki 1995'te Savaş Sokak'ta açılır. İliç-Kuzkışla köyünden Yılmaz İngeç tarafından işletilmeye başlanan tandır evi, beş yıl sonra Gediz Sokak'taki şimdiki yerine geçer. Erzincan Yılmaz Tandır Evi adıyla kısa sürede ünlenen dükkanda tandır ekmeği, Kemah tuzu, Cimin üzümü, saruç, kurut, gılik, yarma, kuru tarhana, taze yağ, kuru kaymak ve kıtlama şekeri gibi İstanbul'da az bulunan yöre ürünlerini bulmak mümkündür.

Her yaz iki ay kapalı olan ve Erzincan'a ürün toplamaya yanı sıra kendi kurdukları balı sağmaya giden İngeç Ailesinin dükkanında tandır ekmeğinin taze kokusu eşliğinde bütün gün sadece kahvaltı verilir. Hafta sonu tandır ateşinde gece boyu pişen keşkek de sunulur. Bir süre sonra mekanın benzerleri doğar. Artık aynı sokakta bir başka tandır evinin yanı sıra Feriköy'de, Kurtuluş Azak Sokak'ta ve Türkbeyi Sokak'ta olmak üzere dört adet tandır evi daha semtte faaliyettedir.

Yılmaz Tandır'ın olduğu Gediz Sokak'ta Erzincan-İliç'in çok sayıda köy derneğinin lokali de bulunmaktadır. (Bu noktada semtteki Erzincan ve özellikle İliç -eski ilçe merkezi Kuruçay- köyleri kökeninden gelen kesimin 1930'lardan başlayan ve ekalliyetle iç içe barış içinde yaşayan bir sosyal grup olarak ağırlığı da hissedilmektedir. Boyalık, Leventpınar (Erhami), Sarıpınar (Tinkar), Sime, Kuzkışla başta olmak üzere Erzincan-İliç köylülerinin ilk olarak 1930'larda ve giderek '40'larda bekar olarak yerleştiği semtte bu insanlar özellikle otomotiv sektöründe Rum ve Ermeni ustaların yanında çıraklık, civar semtlerde kapıcılık yapmışlar; 1950'lerde de ailelerini getirmişlerdir. Leventpınarlılar bilahare taksicilik, oto boyacılığı, tamirciliği, oto galericiliği alanında hatırı sayılır bir ağırlık oluşturmuşlar; Kurtuluş'ta da değişik dönemlerde aralarından epeyce esnaf çıkarmışlar, çok sayıda kahvehane işletmişlerdir. Günümüzde de Kurtuluş'un hemen bütün sokaklarında hatta neredeyse her birkaç apartmanından birinde İstanbul'daki o kadar dağılmaya karşın yine de Leventpınar ve Boyalıklılar yaşamaktadır. Orhan ve Ömer Savaş kardeşler ise İstanbul'un sayılı gümrükçüleri arasında yer almıştır. İstanbul'un ve Türkiye'nin ilk hemşehri derneği olan Leventpınar Köyü Kalkındırma Derneği 1940'larda fiilen kurulmuş, 1951'de ise kurucu başkan Osman Atmaca tarafından tüzüğü hazırlanarak resmîyet kazanmıştır. İlk binası Dolapdere'de olan dernek sonra Pangaltı Poyraz Sokak'a ve daha sonra da kendi binasına, Feriköy Yayla Mahallesi sınırlarına giren Hilal Sokak 2 numaraya taşınmıştır, şimdiki başkanı Levent Şavkın'dır. İstanbul'un önemli celeplerinden olan Osman Atmaca, bilahare şimdi Kurtuluş Açıkyol Sokak'ta faaliyetini sürdüren ve günümüzde başkanı Yaşar Gülbahar olan Boyalık Köyü Kalkındırma Derneği'nin de tüzüğünü hazırlayarak 1952'de faaliyete geçmesine öncülük etmiştir. Tiyatro sanatçısı Necla Uygur ile rahmetli kardeşi yine oyuncu Süheyla Hanım'ın annesi Leventpınar babası ise Boyalık köyündendir. Şişli'nin en eski taksicilerinden olup Dolapdere'de yetişme İsmet Kara'nın oğlu gazeteci-yazar ve bir dönem CHP Genel Başkan Yardımcısı E. Büyükelçi Osman Korutürk'ün danışmanlığını yapan M. Ayhan Kara'nın iki dedesi Leventpınarlı iki ninesi de Boyalıklıdır.

Nişantaşı sakinlerinden olan sinema sanatçısı Kadir Savun, G. Ü. Kurucu Rektörü Prof. Yıldızhan Yayla da Leventpınarlıdır. ASAM'ın da bünyesinde olduğu Avrasya Bir Vakfı Başkanı Boyalıklı şaban Gülbahar önemli sanayiciler arasındadır. Bu kesimden çok sayıda tüccar şişhane'deki aydınlatma ve avize sektörü içinde yer tutmaktadır. Ünlü halk müziği sanatçısı Ahmet Sezgin de bu yörenin insanıdır. Leventpınarlı Av. Celal Süer, Doğan şavkın ve Eyüp Birgün şişli Belediye Meclis Üyesi olarak görev yapmışlardır).

12 Eylül 2021'de Savaş Sokak 7 numarada "Siete Cafe & Art Studio" ismiyle açılan mekan ise tarihi Gormezano Palas'ın giriş katındadır. Bahçeyi de kullanan mekânın ön tarafı seramik atölyesi olarak düzenlenmiştir. Siete ismi İspanyolcada "yedi" anlamına gelmektedir. Ayrıca menüde İspanyolca ismi sahip başka özgün ürünler de bulunmaktadır. Marisa Gormezano ile kızı Joelle Erikman tarafından işletilen merkez, kısa sürede basında da kendine yer bulur. Kahve, mineral katkılı olarak artılmış suyla yapılan merkezde vegan ve vejetaryan seçenekler de mevcuttur. Ailenin anne tarafından dedesi Adolf Loker Atatürk'ün şapkacısıdır.

Bahçesinde film gösterimleri de yapılmaya başlanan Gormezano Palas, İkinci Dünya Savaşı sırasında İstanbul'da çatısına kontrol ve güvenlik amaçlı uçaksavar yerleştirilen yapılardan biridir.

Nostalji Kitap&Kafe ise semtin günümüz sosyal yaşamından önemli bir kafedir. Burası Kurtuluş, Feriköy ve Pangaltılıların Teyyareci Fehmi Sokak'taki buluşma, sosyalleşme ve lezzet noktasıdır. Üst katında, imza günü, konferans, sergi gibi çeşitli etkinliklerin gerçekteştirilebildiği mekan, güvenle vakit geçirilen ve Süha Bey'in müşterilerinin çoğuyla artık aile dostu olduğu bir özgün noktadır. Süha Hamamcı ve Cemal Yıldırım ikilisi faaliyetlerine 1992 yılında Ergenekon Caddesi No: 83'teki tarihi binanın giriş katında kırtasiye olarak başlar. Binanın yıkılacak ve geri çekilecek (çünkü diğer binalara göre önde kalmıştı) olması nedeniyle biraz aşağıda bir başka yere taşınırlar. Burada 10 ay kaldıktan sonra 2002'de yine biraz aşağıya bu defa caddenin Baysungur ile keşiştiği köşe dükkana geçerler.

2008’de ise şimdiki yerine geçen ikiliden Cemal Yıldırım, hukuk eğitimine başlar ve okulu bitirip stajını yaptıktan sonra avukat olarak mesleğine devam etmek üzere 2015’te ayrılır. O yıldan beri Süha Hamamcı’nın tek başına işlettiği mekandaki yardımcıları ise eşi Bengü Hanım ile kızı Merve Koç’tur. Her yerde bulamayacağınız kitap, gazete, dergi ve diğer yayınları edinebileceğiniz Nostalji, 2016 yılından itibaren özgün (örneğin tel kadayıftan yapılan bisküvi gibi) ve özenli lezzetleriyle kafe hizmeti de vermektedir. Semtin atlanmaması gereken adreslerinden biri olarak renk vermeye devam etmektedir.

2.9.Diğer Lezzet Adresleri

Yine Ergenekon Caddesi üzerinde bulunmasına rağmen Kurtuluş’un sosyal hayatında yeri olan ve yukarı satırlarda bahsettiğimiz Pangaltı İşkembecisi’nin yanı sıra, Harbiye Fırını 1946’dan bu yana hizmet veren bir başka noktadır. Bu fırın birçok ürününün yanısıra “kumrular simidi” ile de bahis konusu olan bir adrestir. Biraz ilerde caddenin Baysungur ile kesiştiği köşede es geçilemeyecek bir başka adres ise Mahmutoğlu Kürekli Fırını’dır. Hemşin kökenli bir aileye ait olan bu fırın, Ramazan akşamlarında pide kuyruğunun olduğu noktalardandır.

Kürekli Fırın’ın karşısındaki Gökçe Ciğer ise cadde üstünde ve 90 yaşını aşmış bir diğer adrestir. Tadal’da olduğu gibi burada da kurucusunun fotoğrafı size bakar. Sonra, bir iki bina yanında bulunan Pangaltı Ciğer ve Tavuk’u unutmamak lazımdır. Caddenin Feriköy tarafında ise Arnavut kültürünün inceliklerini bulabileceğiniz Çukur Ciğerci’yi bu listeye eklemek gerekir. Tavukçu Fethi Sokak’ın Osmanbey’e doğru bitimindeki Mahir Lokantası ise sokağın içine bu yıl (2022) yeni bir dükkan daha açarak semt ve bölge hayatındaki yerini genişletmektedir. Pangaltı yönünden Kurtuluş Caddesi’ne girildiğinde sağ kolda bulunan Taş Fırın ve Balkan Lokantası, Baruthane Caddesi’ndeki Baruthane Pilavcısı, ana caddedeki Tepeüstü Pasajı girişindeki Çiğ Köfteci Sırrı Usta ile pasaj içindeki Eslem Söğüş, caddenin Seymen Sokak ile köşesindeki Uniş Fırını, Şahin Sokak ile köşesindeki Taş Değirmenli Fırın, Marsık Sokak girişindeki Ekmekçioğlu Fırını ile son duraktaki Kebapçı Çavuş göze çarpan diğer adreslerdir.

2.10.Bazı İşletme ve Esnaflar

Hazırladığı yemek kitapları hala yeni baskı yapan Ekrem Muhittin Yeğen, İstanbul'un ilk yemek fabrikasını 1948'de Kurtuluş Bayır Sokak'ta açmıştır.

Semtin önde gelen firmalarından bir diğeri Sabuncakis Çiçekçilik'tir. Ticari faaliyetine 1874 yılında başlayan firmanın Tatavla'da 20 dönüm, Dolapdere'de 18 dönüm bahçesi vardır ve buralarda çiçek yetiştirmektedir. İlk çiçekçi dükkanını Hammalbaşı'nda açan Efstratios Sabuncakis, insanların "Tatavla Sarayı" dediği binayı inşa ederek semte yerleşir. Cemiyet hayatında da aktif olan Sabuncakis, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Ankara'da protokolün çiçek ihtiyacını Atatürk'ün emriyle İstanbul'dan karşılamaya başlar. Yine Atatürk'ün önyak olmasıyla Ulus'ta da bir şube açan Sabuncakis, Türkiye İnterflora'nın kurucusudur. Günümüzde bazı şubeleri aileye ait olmasa da Bomonti'de son yıllarda yeniden açılan Sabuncakis, ailenindir.

Yukarıda da kısa bir vurgu yaptığımız Platin Bilardo, semtin bir başka uluslararası markasıdır. Irmak Caddesi ile Kasap Hurşit Sokak'ın kesiştiği köşede bulunan fabrikanın ürettiği masalar dünyanın en iyi masaları arasında sayılmakta, zaman zaman bu yönde ödülleri de almaktadır. İşletme, 1950'li yıllarda mesleğe marangozlukla başlayan Platin Doğan tarafından kurulup geliştirilmiştir. Şehrin başka semtlerinde de imalat yerleri bulunan fabrikanın merkezi hala aynı yerdedir.

Kurtuluş Azak Sokak'ta 1940 yılında faaliyete geçen Golden Çikolata ve Sakızları ise semtin bir başka markasıdır. Kısa zamanda tüm ülkeye ürün vermeye başlayan Golden, Aleko Stefanilis, Sava Mellapoulos ve Selim İskender ortaklığında açılır. 1961'de otomasyona geçen ilk firmalar arasındaki yerini alan firma, sahiplerinin Yunanistan'a gitmek durumunda kalmalarıyla 1982'de kapanır. Binanın yerinde günümüzde apartmanlar vardır.

Kurtuluş'tan çıkıp dünya markası olmuş bir diğer firma ise Vakko'dur. Bayır Sokak'ta Şen Eşarp ismiyle başlayan ve 1970'de Merter'e taşınan firma, Vitali Hakko tarafından kurularak büyütülmüştür., Ülkenin saygın firmaları arasında yer alan Vakko, faaliyetine günümüzde de devam etmektedir. Kurtuluş'taki bina ise günümüzde konut olarak kullanılmaktadır.

Yine aynı sokakta bulunan ve 1970'lerin başında büyük bir yangınla tahrip olan tokyo fabrikası, Bayır Sokak'ta biraz daha ilerde bulunan Gün Triko, Azak Sokak'taki Zafer Çelik Eşya, birbirine yakın konumlardadır.

Savaş Sokak ile Şahin Sokak'ın köşesinde ise Pinkar Kimya'ya ait olan Fredo Pudra ve Kolonya bulunmaktadır. Mimari açıdan dikkat çekici bir binada faaliyet gösteren firma, 1990'lara gelemedi. Sonrasında Pastel Makyaj Malzemeleri isimli bir başka işletme tarafından kullanılan binanın yerinde günümüzde inşaatı 2020'de biten bir apartman bulunmaktadır.

Savaş Sokak 10 (yeni 18) numarada bulunan ve özgün bir mimariye sahip olan tek katlı bina ise önce havlu fabrikası, 1970-90'lar arası oto tamirhanesi, günümüzde pen kapı ve pencere imalathanesi olarak kullanılmaktadır.

Buraya çok yakın olan günümüz ismiyle Kazım Orbay Caddesi ve Sadık Şendil Sokak arasında kalan Odeon Plak Stüdyoları kurulduğu 1911-12'den teyplerin yaygınlaştığı dönemde kapanana kadar semtin sosyal hayatına etki eden firmalardan biri olarak kalır. Aynı şekilde Pangaltı'daki Gençler Mağazası da Kurtuluşluların önemli uğrak yerlerinden biri olarak 1960'lardan 2010'lara kadar yaşamıştır. Günümüzde yerinde devasa bir rezidans bulunmaktadır.

Osmanbey'de bulunan ve başından sonuna Bulgar Çarşısı olarak anılan meydan da semtin sosyal hayatında yeri olan fakat günümüze gelememiş bir merkezdir.

Ayrıca günümüzde Ergenekon Caddesi'nden Bilezikçi Sokak'a girdiğinizde hemen sol kol üzerinde olan fakat 1970'li yıllarda Kurtuluş son durakta, Kulüp Yasemin'in bitişiğinde çalışan Cevat Kuru Temizleme, Ergenekon'un Feriköy tarafında Kurtuluşluların bir diğer önemli kuru temizlemecisi olarak çalışmasına devam eden Site Kuru Temizleme, Feriköy Pasajı ile Baruthane Caddesi'ndeki vaftiz-düğün-cenaze organizasyon dükkanları, Ergenekon Caddesi'nden Baysungur Sokak girişinde sağ koldaki Soner Erkek Berberi, Ergenekon Caddesi üzerinde bulunan Tuna Parfümeri, Feriköy Pasajı'ndaki saatçiler, üst katındaki Hataylı terzi Metin Bey, pasajın Feriköy çıkışındaki Şirin Kundura (artık yok), Kurtuluş Caddesi 25 numarada faaliyet gösteren Gale Ev Aletleri, onun karşısında sırasıyla yer alan Giysi Giyim, Rose Garden, Hobby Hediyelik Eşya dükkanı ve Cancık Kuyumcusu, özgün kişiliğiyle Tepeüstü Pasajı esnaflarından Pırğıç Yayıncılık, Azak Sokak içinde Arnavut Kamil Amca'dan devraldığı camcı dükkanını Uğur Cam ismiyle yıllardır çalıştıran Mustafa Yağantekin, bitişiğinde bulunan yılların kahvehanesi Sivaslı Abuzer'in Kahvesi, Açıkyol Sokak'taki Berber Yalçın Dalgıç, vaktiyle Diplomat Berber Cemil Eser'in kalfalığını yapan ve uzun yıllardır da Bozkurt Caddesi ile Şeref Meriç Sokak'ın köşesindeki dükkanında mesleğine devam eden Sabahattin Elkuş'un Sabo Kuaför'ü, Bayır Sokak'ın 50 yıllık esnafı Agalar Demir Doğrama ve Kaynak İşleri'nin sahibi Yusuf Bey semtin kendini ispatlamış esnafları arasında sayabileceğimiz bazı isimlerdir.

2.11.Yeni Kuşak Esnaflar, Yeni Adresler

2000'li yıllarla birlikte özellikle metronun Pangaltı'na gelmesinin ardından semt yeni bir yerleşim dalgası yaşar. Çoğunlukla bir ya da birkaç dil bilen, dünyayla entegre yaşayan genç insanlardan oluşan bu dalga, Kurtuluş'ta "yeni kuşak" diyebileceğimiz lokanta, kafe ve başka işletmelerin açılmasını da beraberinde getirir.

Nostalji Kitap&Kafe bu kesim için bir müddet yegane adres olarak kalır. Ardından Eşref Efendi Sokak'ta açılan Kot Sıfır isimli kafe ile başlayıp Seymen Sokak'ta Marika Kafe ile devam eden rüzgar, artık çeşitli sokaklarda çok sayıda benzer adresin açılmasını getirir.

Mühendis Sedat Yılmaz'ın Seymen Sokak 31 numarada 2021 Eylül ayında açtığı ahşap oyuncak atölyesinden en yeni mekan olarak 31 Mayıs 2022'de Türkbeyi Sokak'ta belgeselci Handan Erdil tarafından açılan Fotika Kafe'ye uzanan yelpaze içinde kentsel tarım, yerel ürün ve sürdürülebilirlik vizyonuyla üretim yapan Ek Biç Ye İç ve Tatavla Dayanışma Pazarı gibi kuruluşların da semtte varlık göstermesini sağlar.

Bu dönemde semte dair çeşitli sosyal medya hesapları da gündeme gelmiştir. "Tatavla Dayanışması (Kurtuluş-Feriköy)", "Tatavla'dan Kurtuluş'a", "Kurtuluş Komşu Ağı", "Mahalle Kurtuluş", "Kurtuluş/Tatavla Dayanışma Ağı", "Bellekşişli", "Feriköy_Platform", "Bizim Pangaltı, Kurtuluş Feriköy Mozaik Platformu" gibi dijital mecraların yanı sıra "Kurtuluş Çevre Grubu" gibi fiziki topluluklar da bu dönem ortaya çıkan yeni oluşumlardır.

2.12.Sportif Faaliyetler

Birinci bölümde bahsettiğimiz üzere 1896'da önce Iraklis Jimnastik Kulübü ismiyle başlayıp sonra Tatavla Gençlik Kulübü günümüzde de Kurtuluş Spor Kulübü olarak devam eden kulüp ülkemizin ilk sistematik spor kulübüdür. Spor tarihimizdeki önemli başarıların altında bu kulübün ve oyuncularının imzası bulunmaktadır.

Basketbol, atletizm ve masa tenisinde hâlâ çok iyi olan Kurtuluş Spor Kulübü'nün bir kapalı bir de açık salonu vardır. Yine birinci bölümden malumunuz Zaharofios isimli kapalı salon, Türkiye'nin ilk kapalı salonlarından biridir.

Bunun dışında bölgede iki spor sahası daha vardır. Biri halen Evrenoszade Sokak'ta Feriköy Spor Kulübü'nün kullandığı sahadır. Diğeri ise Kurtuluş Deresi Sokak'ın yanında bulunan konuşma dilinde "Yenişehir Sahası" denilen toprak sahadır. Tarihi Kurtuluş'un eteklerinde olan bu saha, semt çocuk ve gençlerinin buluşma alanlarından biridir. Semtin çeşitli mahallelerinde kurulmuş futbol takımları burada ve Feriköy'de maç yapar. Çoğunun çok kısa ömürlü olduğu bu takımlar, ayrıca son durakta Mandra Sokak'ın önündeki arsada ya da Kuyulubağ Sokak'taki arsada maç yapardı. Günümüzde bu iki arsa da yapılaşmış durumdadır.

Gerek bu takımlardan gerekse bireysel olarak çıkan kimi sporcular kendilerini önce Feriköy Spor Kulübü'ne atmıştır. Bunların şanslı ve yetenekli olanları da İstanbul Amatör Küme ya da Üçüncü Lig gibi yerlerde oynama şansı yakalamıştır.

1960-70'lerde Kurtuluş Amatör, Yenişehir Amatör, Oktay Spor (1970'lerin başı), Barış Gücü (1974 sonrası), Sinemköy, Fırıtspor, Evci Spor, Direkçibaşı Spor gibi isimlerle uğraş veren semtin gençleri arasından örneğin Fırıtspor'lu Soner, Kocaelispor kadrosunda 1980'lerde Süper Lig'te oynamayı başarmış bir isimdir. Kurtuluş ve civarının bu takımlarının maçlarında zaman zaman TFF birinci, ikinci ve üçüncü liglerinde oynayan profesyonel futbolcular da yer alır.

Semtin takımları aynı zamanda bir mozaiktir. Semtin özelliğinden dolayı futbolcular arasında Rum, Ermeni, Süryani, Roman gibi toplum kesimlerinden isimler de vardır. Örneğin Fırıtspor'da forma giyenler arasında Vasil (Vefa'da profesyonel de oynadı, iyi bir stoperdi; futboldan sonra Patrik Bartholomeos'un yakınında çalıştı) ve Yani kardeşler, 3. Lig'de mücadele eden Taksimspor'un "Müller" lakaplı oyuncusu Boğos, dönemin TFF 1. Ligi takımlarından Galata'da Erkin adıyla oynayan santrfor Mıgır bu özelliğe örnektir. Şimdi Yunanistan'da olan Kurtuluşlu Niko Kovi de BJK ve A Milli Takım formasını giyen bir futbolcudur.

Fırıtspor'dan Kaya Tunç ve Yalçın Tunç kardeşler, Kurtuluş amatör takımının kalecisi Ünal, Yenişehir amatörün stoperi Azmi, Emniyet Fikret, Soner, M. Ayhan Kara, Mardik, Bedo gibi isimler hafızada kalan isimlerdir. Fırıtspor, Peşkirağa Sokak'taki Erzincanlı İbrahim Atmaca'nın kahvesini lokal olarak kullanırdı ve teknik sorumlusu yine Erzincanlı "Didi" lakaplı Mehmet Gürbüz'dü. Bir suikast sonucu yaşamını yitiren gazeteci Hırant Dink de Dolapdere Sahası'ndaki turnuvalarda bazı semt takımlarında yıllarca futbol oynayan isimlerdendir. 1978'de Kınalıada'daki Jarden Stadı'nda oynanan ve 2-2 berabere sonuçlanan Sinemköy-Fırıtspor maçı zihinlerde yer eden maçlardandır.

Mandra Sokak'taki arsaya 1980'lerin ikinci yarısında Olympia isimli bir halı saha kurulur. 1990'lı yıllarda Çobanoğlu ve Gediz Sokak arasında kalan bir alana (burası eskiden bostandır) da halı saha inşa edilir ve Süleyman Seba Spor Tesisleri ismiyle Taksim Spor Kulübü'ne tahsis edilir. Bu iki tesis semtin günümüzdeki sosyalleşme alanlarındandır. Ayrıca semt çocuklarının müdavimi olduğu iki spor kulübü de Şişli Spor Kulübü ve Beyoğlu Spor Kulübü'dür.

2.13.Bisikletçi Fuat

Musevi ve Rum seyyar eskicileri, Roman ayıcıları, bileycileri, salepçileri, macuncuları, destancıları, bozacıları, meczupları ile bir dönemi kendi renkleriyle yaşayan Kurtuluş'un 1960'lardan 1990'lara kadar önemli bir diğer esnafı ise "Bisikletçi Fuat"tır. Aslen Yanya kökenli olup kendisi Beşiktaş'ta doğmuş olan Fuat Belitaş, kuşaklar boyu semt çocuklarının anılarında yeri olan bir isimdir. Başlangıçta Beşiktaş'ta bisikletçilik yapan Fuat Belitaş, Kurtuluş'a geldiğinde ise önce Açıkyol Sokak'taki Biju Meyhanesi'nin yanında başlar. Sonrasında son duraktaki Ay. Dimitri Kilisesi'nin arka duvarı dibine, diğer bir deyişle Er Meydanı'na geçer. 1980'e gelirken burası açık otopark yapılıncaya, son durağın Açıkyol Sokak kenarındaki küçük düzlüğe çıkar. 1990'lara kadar da burada çalışan Fuat Belitaş'ın en büyük yardımcısı ise eşi Cemile Hanım'dır.

Fuat Bey, giderek artan yapılaşma nedeniyle bisikletçilik yapamaz hale gelince işi bırakır. Kışın Beşiktaş Muradiye'de, yazın ise Çanakkale Geyikli'de yaşayan Fuat Belitaş, yakalandığı Alzheimer hastalığı nedeniyle 22 Aralık 2008'de İstanbul'da vefat eder. Geyikli'de Dalyan köyü mezarlığına defnedilen Fuat Bey'den 14 yıl sonra 12 Haziran 2022'de vefat eden eşi Cemile Hanım da eşinin yanına defnedilir. Böylece semtin bir sayfası daha kapanır.

2.14.Kurtuluş Dispanseri

1958’de, önce Belvü Apartmanı’nda başlayıp sonra son duraktaki Birlik Palas’ın (No: 267-209) girişine gelen Kurtuluş Dispanseri, 1958’den itibaren kuşaklar boyu semt hafızasında özgün ve aydınlık bir yere sahip olan adreslerdendir.

İkisi de çocuk doktoru olan Dr. Rasih Türker ve eşi Dr. Yıldız Türker tarafından 2007’ye kadar çalıştırılan dispanser, Rasih Bey’in ani ölümüyle kapanmış fakat 2016’ya kadar her salı Yıldız Hanım tarafından temizlettirilerek korunmuştur. Ne yazık ki o yıl tam anlamıyla kapanmıştır.

Semt çocuklarının “Pembe Dispanser” de dediği bu adres aslında bir dükkan ve bir dairenin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Dükkan yeri, pembe dekorasyonu ile giriş ve bekleme salonu olarak, daire yeri ise çeşitli muayene ve röntgen odalarını barındırır.

Dispanserin Türker çifti kadar meşhur bir ismi de hastabakıcı Mürvet Hanım’dır. Kurtuluş Dispanseri, Anadolu’nun çeşitli yerlerinden gelmiş, İstanbul denen bu yeni ve gizemli dünyada el yordamıyla ayakta durmaya çalışan okuma yazma bilmeyen ekalliyetlerden Hristiyan ve Müslüman bütün kadınların güvenle gelebildiği, çocuğunu gösterebildiği ve her defasında muhakkak yeni şeyler öğrendiği yerdir.

2.15.Eczaneler ve İğneciler

Kurtuluş’un mahalle kültürünün bir başka ögesi de eczaneleridir. Semtin hafızasını oluşturan eczanelere değinmeden olmaz.

Kurtuluş Dispanseri’nin bitişiğinde yer alan Eczacı Ertan Altan’a ait Altan Eczanesi, biraz aşağısında (bitişik apartmanın altı) Savaş Asyalı’ya ait Aslı Eczanesi, Sinemköy’de Eczacı Yıldız Kurtaran’a ait Violet Eczanesi, Yıldız Hanım’ın devretmesiyle (sonrasında vefat etti) kurulan Yeni Violet Eczanesi, Turgut Şenel’e ait ve 2018’de kapanan Eczane Tepeüstü, caddenin Pangaltı çıkışına yakın bir mevkide bulunan, Eczacı Jilda Hanım’a ait olan fakat eşinin hastalığı nedeniyle çok yakın zamanda devredilen Ser Eczanesi, ana cadde üzerinde bulunan semt hafıza noktalarıydı ve bir kısmı hala öyledir.

Baruthane Caddesi'ndeki Eczacı Ferhan Hanım, Bozkurt Caddesi'nde yer alan ve Eczacısının Mari Arı olduğu, Yaşar Dirican ve Halil Beyler tarafından işletilen Bozkurt Eczanesi (Yaşar Bey vefat edince Halil Bey tarafından Kayaalp Eczanesi yapılmıştır) yine Bozkurt Caddesi'ndeki Gülçin Eczanesi, Seymen Sokak'ta bulunan ve Eczacı Boğos Bey'e ait olan eczane, Şahin Sokak'taki Mehmet Bey'in eczanesi ile Mekkeareci Sokak'ta bulunan Başak Eczanesi de bunlar arasında sayılmalıdır.

Ergenekon Caddesi üzerinde yer alan Halk Eczanesi (1954'de Kiryakica Prokos ve Andonis Prokos tarafından açılmıştır), Arı Eczanesi (Aydın Uzatmacıyan) ve Selen Eczanesi de Pangaltı'da olmalarına rağmen Kurtuluşluların sosyal hayatında belirgin yeri olan diğer hafıza noktalarıdır.

Ayrıca semtin ünlü iki iğnecisi vardır. Bunlar 1960'lar ile 1990'lar arasında çalışmış ve semt tarihindeki yerini layıkıyla almışlardır. Biri "İğneci Muharrem" diye tanınan Muharrem Öztürk'tür ve Altan Eczanesi'nde dururdu. Diğeri "İğneci Mustafa" diye tanınır ve durduğu bir eczane yoktu. Muharrem Bey sağlık eğitimi almış ve dönemin Yugoslavya'sından Türkiye'ye göç etmiş bir muhacirdir. Mustafa Bey ise askerde sağlıkçı olarak görev yaparak öğrendiği mesleğini evinden yapan isimdir. Her gün öğleden sonraları Kır Kahyası Sokak'taki evinden çıkar, son duraktan Kurtuluş Caddesi'nin sağ yönüne girer ve hastalarına uğraya uğraya bu arada tanıdıklarıyla ve esnafla ayak üstü sohbetler ederek çıkar. Bir süre sonra bu defa karşı kaldırımdan yukarıdan aşağıya doğru gelir. Son durağa geldiğinde artık hastalarını bitirmiştir. Haznesi oldukça büyük, siyah, deri çantası tansiyon aleti dahil işiyle ilgili bütün alet edevatı barındıran şık bir çantadır. Kendisi de daima çok şıktır. Siyah ya da lacivert takım elbiseli, kravatlı ve muhakkak traşlıdır. Aslen Sivas Zaralı olmasına rağmen babasının ölümü ile Kangal'ın köylerine yerleşmiş ve orada evlenmiş, askerlik sonrası ise ailesiyle Kurtuluş'a gelmiştir. Eşi Elif Hanım esmer, ufak tefek, sakın biridir. Mahmut ve Kudret isimli biri erkek iki çocuğu vardır. 1990'lı yıllarda Parkinson hastası olduğu için mesleğini bırakmak zorunda kalır. Artık hayatta olmayan bu iki iğneci, bir dönemin Kurtuluş'unun önemli isimlerindendir.

2.16.Kırtasiyeciler ve Pasajlar

Sinemköy Pasajı'nın Sopalı Hüsni Sokak'a (günümüzde Şeref Meriç Sokak) çıkan son dükkanı olan Pavli Usta, ana caddede Seymen Sokak köşesini yukarıya doğru biraz geçtiğinizde sol koldaki Çağrı Kırtasiye, Baruthane Caddesi'nin Dolapdere yönünün girişinde sağ koldaki Yuvam Kırtasiye ve Feriköy Pasajı'nın arkaya çıkışında Bozkurt Caddesi üzerindeki Atlas Kırtasiye, Kurtuluş'un kırtasiyeleridir. Bunlara 1968'de Beşgen Kırtasiye katılmış, sonrasında (Ergenekon'daki Yıldırım'ı ve bir dönem Nostalji'yi ve Seymen Sokak'ta sonradan açılan Dinar'ı saymazsak) yıllar boyu Kurtuluş'un en önemli kırtasiyesi olmuştur.

Beşgen, önce Baruthane Caddesi Feriköy tarafı girişinde sağ kol üzerinde açılır. Daha sonra caddede Tepeüste mevkiine gelir. Burada bir kez daha yer değiştirerek kapandığı 10 Ekim 2020'ye kadar aynı yerde kalır. Diyarbakırlı Hayrabet Beşiktaşlıyan ile bütünleşmiş olan Beşgen Kırtasiye'nin kapandığı gün semt halkı orada toplanıp veda etmiştir. Sementin Hayri Ağabey'ine yapılan bu hüznü veda dan sonra günümüzde bu yerde bir nargile malzemeleri satan işyeri açılmıştır.

Pasajlarına gelecek olursak; Pangaltı girişinde Ergenekon ve Kurtuluş Caddelerinin köşesini birleştiren Nazar Pasajı, yine aynı mevkide ana caddeden Bozkurt Caddesi'ne çıkan Feriköy Pasajı (inşa tarihi 1954), Kurtuluş Caddesi'nden Türkbeyi Sokak'a çıkan Tepeüstü Pasajı, cadde ile Şeref Meriç Sokak köşesindeki Sinemköy Pasajı ile Açıkryol Sokak ile caddeyi birleştiren Işık Pasajı'nı saymak mümkündür.

Nazar Pasajı, 1970'lerde ağırlıklı olarak kuyumcu, gümüşçü ve butiklerden oluşurken günümüzde sadece bir kuyumcu kalmıştır. Feriköy Pasajı, ayakkabıcıları (başta 1954'den beri varlığını 2021'e kadar sürdüren ve Herman Laçinoğlu'na ait olan Şirin Kundura olmak üzere Sevim Bebe ve Yuki'siyle), saatçileri ve butikleriyle semtin hizmetindedir. Tepeüstü Pasajı'nın 1970'lerde ünlü dükkanlarından biri sahibi Rum olan spor mağazası iken 1980 başlarında kapanmıştır. O dönem daha bakımlı olan bu pasajda günümüzde tatlıcı, çiğ köfteci, bilgisayar tamircisi, saatçi, kunduracı, söğüşçü, sahaf ve kahvehane vardır.

Sinemköy Pasajı ise 1970'lerde bir tüccar terzi, tüp gaz bayii, emlakçı, bir başka terzi ve bir kuaför ve Pavli Usta'nın kırtasiyesini barındırır. Günümüzde kuaför ve kırtasiyenin yeri birleştirilerek kahvehane olarak kullanılmakta olup diğerlerinin yerine de başka türde esnaf gelmiştir.

Işık Pasajı'nda ise semtin en ünlü fotoğrafçısı Foto Tayfun bulunur. 1960'lardan itibaren faaliyet gösteren fotoğrafçıdan başka bir kuaför, terzi, berber, bakkal ve kasap bulunan pasajda Eskişehir Mahalle Muhtarlığı da bulunmaktadır. Günümüzde sadece fotoğrafçı ve semtin hafıza isimlerinden berber Yalçın Dalgıç kalmıştır. Yalçın Bey'den önce bu dükkanı Berber Foti çalıştırmıştır.

2.17.Bazı Tarihi Apartmanlar

Pasajlar gibi bir yapı unsuruna girmişken ana caddedeki bazı tarihi ve ünlü apartmanlara da vurgu yapmak gereklidir.

Caddenin Tepeüstü mevkiinde mimar Apostol Mavrodoğlu tarafından inşa edilmiş yeni isimleri Şahin ve Ülkü Apartmanları olan ikiz bina ilk göze çarpanlardandır. Aynı sıradan bitişiğindeki Sevinç Apartmanı, biraz aşağıdaki Sümer Palas Apartmanı, Baruthane Caddesi girişini geçtikten sonra caddede aynı kol üzerinde mimar Evdokimos Usulcuoğlu tarafından yapılmış eski ismiyle Saffet Paşa yeni ismiyle Kaplanca Apartmanı, daha aşağıda Hüseyin ve Hüsrev Hatemi kardeşlerin doğup büyüdüğü, vaktiyle tümü Andoniyadis Ailesine ait Modern Apartmanı, ilerisinde bulunan ve üzerinde artık fazladan beş kat taşıyan, yeni ismiyle Gaye Apartmanı, iki yanındaki Kurtuluş Palas, onun iki yanındaki Ziyet Apartmanı, altında meşhur Pelit Turşucusu'nun bulunduğu Şirin Apartmanı, devamında restorasyon ile ruhu nispeten silinse de anıtsal apartmanlardan Öger-Gün Apartmanı, caddenin Şahin Sokak ile köşesinde yer alan ve içinde 1975'ten itibaren Galerî Baraz'ı da barındırmış olan Baraz Apartmanı, daha aşağılarda Ürgüp Apartmanı, Pangaltı-Kurtuluş yönünün sol kolunda yer alan binalardandır.

Yukarıdan aşağıya sağ kolda ise Sağlık Apartmanı, altında hafıza mekanlarından Eczane Ser'in bulunduğu Zafer Apartmanı, 38-40 ve 42 yeni kapı numarasıyla bitişiğinde Tepeüstü Palas, yine yeni ismiyle üzerinde dört fazla kat taşıyan Burak Apartmanı, eski 96 yeni 68 numaralı ve görkemli süslemeleriyle hemen göz alan apartman, bitişiğinde yer alan ve bir zamanlar girişinde uzun yıllar Beşgen Kırtasiye'nin bulunduğu 70 numara, daha aşağıdaki 88 numaralı görkemli Mehmet Ali Bey Apartmanı, iki bitişiğindeki 92 numara, ardından 112 numaralı apartman, 124 numaralı Altınışik Apartmanı, 126 numarayla bitişiğinde bulunan dört fazla katı da taşıyan Paros Apartmanı, yine fazladan dört kat taşıyan eski numarayla 174 yeni numarayla 134 kapı numaralı Kurtuluş Apartmanı, eski 178 yeni 138 numaralı olan yeni ismiyle Mazlum Apartmanı, iki bitişiğinde bulunan ve eski kapı numarası 182 yeni kapı numarası 142 olan ilginç mimarisiyle Cezairli Apartmanı, bitişiğindeki eski 184 yeni 144 numaralı apartman, 158 yeni numaralı ve üzerinde beş fazla kat taşıyan yan bahçesi de üç kat olarak dahil edilmiş apartman, eski numarasıyla 208, yeni numarasıyla 168 kapı numaralı Can Apartmanı, 170 yeni numaralı bitişik apartmanı bu çerçevede sayılabilir.

Ayrıca ara sokaklarda da hala çok sayıda anıtsal özellik gösteren apartman bulunmaktadır.

2.18.Semtin Öne Çıkan Bazı Sımararı

Bölgenin Tatavla dönemine ait öne çıkan, bir şekilde ünlenmiş isimlerini birinci bölümde verdik. Burada daha çok Kurtuluş döneminin öne çıkan isimleri üzerinde duracağız. Bir tarih sırası gözetmeksizin anacağımız isimlere kadınlardan başlayarak devam edelim.

Kurtuluş'un belki de en ünlü kadını Madam Despina olarak tanınan Despina Kanlı (Kalmi)'dir. Cumhuriyet döneminin ilk kadın meyhanecisi olarak tanınır ve mekanı onun mirasına uygun şekilde yaşamaya devam etmektedir.

Yasemin Esmegöl ise Yeşilçam filmlerinin “Bacı Kalfa” rollerinin tanınmış yüzü olarak Kurtuluş son durakta Kulüp Yasemin ya da Yasemin’in Gazinosu olarak tanınan kır bahçesini ölümüne kadar işletmiştir. Çok ufalsa da bahçe devam etmektedir.

1945 Kurtuluş doğumlu olan aktris Figen Say (Meri Özbıyıklıyan) 1965-70 arasında çok sayıda Yeşilçam filminde başrol oynamıştır. Halen Hollanda’da yaşamaktadır.

Rengin Arda, aynı dönemin bir diğer aktristi olarak Kurtuluşludur. Daha çok tarihi filmlerin kötü kadın rollerini oynamıştır. Bir ara yine Kurtuluş’ta oturan senarist Bülent Oran ile evli kalmıştır. Sahne ismi Ayla Karaca olan Atina Milohorakti, 1933 Kurtuluş doğumludur. Muammer Karaca Opereti kadrosunda yer almıştır. 2000’li yıllarda bazı televizyon dizilerinde önemli roller oynamıştır. Halen Bodrum’da yaşamaktadır.

Sahne ismi Deniz Tanyeli olan Niça Efimiadis Özmavridis ise 1939 doğumlu bir Kurtuluşludur. Dönemin tanınmış artistleriyle başrol oynamıştır. 13 Ekim 2016’da vefat etmiş ve Kurtuluş Ay. Lefter Mezarlığı’na defnedilmiştir.

“Bayan Bacak” olarak ünlenmiş olan sinema aktristi Serpil Örümcer de Kurtuluşludur.

Tiyatro sanatçısı ve köşe yazarı Bercuhi Berberyan, Kurtuluş, Pangaltı, Osmanbey üçgeninde yaşayan bir başka tanınmış isimdir. Eleni Potessaru, 1911 Tatavla doğumludur. Milli kıyafetli bebek yapımcısı olarak Topkapı Müzesi için de çalışmalar yapmış, 1979’da vefat etmiştir.

Marika Hamlacı aslen Arnavutköylü olmasına rağmen Kurtuluş Spor Kulübü adına katıldığı atletizm yarışmalarında 400-800-1500 metrelerde Türkiye’nin ilk kadın şampiyonu olmuştur. Halen Atina’da Tatavla Köşesi isimli lokanta işletmektedir.

Anjel Açıkgöz, 1923 yılı Bilezikçi Sokak doğumludur. 1949 yılında evlendiği eşi Hayk Açıkgöz'ün dönemin TKP'sindeki faaliyetleri nedeniyle sürgüne gitmek zorunda kalır. Bizim Radyo'nun kurucularındandır uzun yıllar radyonun sekreterliğini yapmıştır. İstanbul'a ancak 53 yıl sonra gelebilir ve 2017'de 94 yaşındayken vefat eder.
Şimdi diğerlerine geçelim...

Ünlü edebiyatçımız Sabahattin Ali bir dönem Bilezikçi Sokak'ta oturarak Kurtuluş sakinleri arasına girer.

Ünlü müzik insanları Yorgo ve Aleko Bacanoslar Kurtuluşludur. Halen Kurtuluş Ay. Lefter Mezarlığı'ndaki aile kabristanında yatmaktadırlar.

Akillas Millas, ailece Bomonti'de oturmalarına rağmen Kurtuluş Spor Kulübü'nün dereceli atletlerinden biridir. Türkiye'de menüsküs ameliyatını yapan ilk doktordur. Ağabeyi akademisyen Herkül Millas gibi o da önemli bir koleksiyonerdir. İki kardeşin de önemli araştırma kitapları bulunmaktadır. Halen Atina'da yaşamaktadırlar.

Aslen Heybeliadalı olmasına rağmen Kurtuluş Spor Kulübü'nde faaliyet göstermiş ve Yeşilçam'ın Tarzan filmlerinde başrol oynamış, Tarzan Toma olarak tanınan Tamer Balcı ya da asıl ismiyle Toma Balcis de Kurtuluş'un sosyal hayatında yeri olan isimlerdendir. Edebiyatçı ve gazeteci Rober Haddecıyan, aslen 1926 Bakırköy doğumlu olmasına rağmen ailesi Kurtuluş'a taşınır. *Marmara* gazetesinin sahibidir. Roman, öykü, eleştiri, deneme, oyun, gazete yazıları türlerinde yüzden fazla kitabı vardır.

Yazar, iletişim eğitmeni ve rehber Mario Levi, çocukluğu ile ilk gençliğini Şişli, Feriköy, Teşvikiye, Nişantaşı ve Kurtuluş'ta geçirir. Halen Moda'da yaşayan Levi'nin Şişli-Kurtuluş ile ilgili bir kitabı vardır.

Mihail Vasiliadis, *Apoyevmatini* gazetesinin sahibi Kurtuluşlu bir edebiyat insanıdır.

Sarkis Seropyan, 1935 Taksim Feridiye doğumlu olmasına rağmen Dolapdere’de okumuştur. *Agos* gazetesinin kurucularındandır. Vefat ettiği 2015 yılına kadar Kurtuluş Sadri Maksudi Arsal Sokak’ta ikamet etmiştir.

İstanbul Rum kültürü ve mutfağı hakkında çok sayıda değerli kitabın sahibi olan Meri Tsevik Simyonidis, Kurtuluşlu bir ailenin çocuğu olarak burada büyümüştür. Halen Mezedaki isimli bir yemek firması sahibi olan Meri Çevik’in *“İstanbul, Tadım Tuzum Hayatım”*, *“İstanbul Tadım Tuzum-Bir Varmış Bir Yokmuş”*, *“İstanbul Kokulu Mutfaklar”*, *“Unutulmaz Hayatların Reçeteleri”*, *“Bir Masalmış Geçen Yıllar”* isimli kitapları bulunmaktadır.

Ablası Kornilia Tsevik Bayvertyan da değerli bir filolog ve yazardır. *“Yüreğimizin Şehri”*, *“İstanbullu Portreler”*, *“21. Yüzyılın İstanbul’unda Rumlar”*, *“Büyükanneimin Evleri”* isimli kitapları vardır. *“Perdenin Arkası, Ioanna Kuşuradi”* isimli bir de çeviri kitabı bulunmaktadır.

Stelyo Berber, Cafe Aman İstanbul müzik grubunun kurucusudur. Özellikle İstanbul başta olmak üzere Rum müziği konusunda önemli isimlerden biridir. İmroz kökenli aile Kurtuluşludur. Yeniden Gökçeada’da yaşamaya başlayana kadar Kurtuluş’ta oturmuştur. Kurtuluşlu mimar Apostol Mavrodoğlu’nun torunu İvi Dermancı, Balkan ve Ege müziği üzerine yaptığı çalışmalarla uluslararası planda da öne çıkmış bir sanatçıdır ve Kurtuluş’ta yaşamaktadır. Aslen Modalı olan buzuki sanatçısı Stavros Petalas ise yıllarca Yunanistan’da yaşadıktan sonra memleketi İstanbul’a dönmüş ve Kurtuluş’a yerleşmiş bir isimdir. Halen burada sanatını icra etmektedir.

Dr. Hristo Çobanoğlu, meşhur Pandeli Lokantası'nın sahibi Pandeli Çobanoğlu'nun oğludur. Evliliği ile birlikte Sıraselviler'in yanısıra Kurtuluş'ta da oturur.

Prof. Dr. Viron Matarangas, 1956-1962 yılları arasında Kurtuluş Tepeüstü'nde oturur. Ailesi 64 sürgünü olan Matarangas, bir zamanlar diplomatlık yapar. Günümüzde Bahçeşehir Üniversitesi'nin akademisyenlerindendir. Zakkum doktoru olarak bilinen Dr. Ziya Özel, yıllarca Kokoroz Sokak'ta oturmuştur. İzmir doğumlu gazeteci yazar Halit Kakinç 12 yaşında ailesiyle birlikte Kurtuluş'a gelir. Uzun yıllar burada yaşar. *Nefer-Bir Devrimcinin Anıları* isimli kitabın yazarı Mustafa Yaşar, Çobanoğlu Sokak sakinlerindendir. Halen son duraktadır. Yaşar, aynı zamanda Sadri Maksudi Arsal Sokağı'nda bulunan Korsakof Hastaları Rehabilitasyon Merkezi'nin kurucularındandır.

Apik Hayrabetyan, Kurtuluş'un ünlü markası Apik İşkembe Salonu'nun sahibidir. 1927'de Dolapdere'de doğar, 2 Eylül 2019'da vefat etmiştir.

Platin Doğan, yine Kurtuluş'un ünlü markası Platin Bilardo'nun sahibidir. Marangozlukla başlayan Doğan, bilardoda akıl almaz uluslararası başarılarla imza atmıştır. Ürettiği bilardo masaları dünyanın en iyi masaları olarak zaman zaman seçilmiştir. Bir dönem Fenerbahçe'de futbol oynayan Garo, Baruthane Caddesi'nde oturur. Takımının kazandığı maçlar sonrası bütün evi flamalarla donatır, kendisi de günlerce forma ile dolaşır. Müslüm Bağcı, Kurtuluş Caddesi üzerinde oturur. Döneminde Fenerbahçe futbol takımının adeta fiili başkanı ve sponsorudur. Ünlü futbolcular Şenol ve Birol'u kişisel parasıyla takıma transfer etmiştir. Kurtuluş'ta ölür, cenazesi Yuva Apartmanı'ndan kaldırılır.

Aslen Safranbolulu olan Kurtuluşlu Mustafa Akçaoğlu, Kasımpaşa'daki tarihi fırının sahibidir. Aynı zamanda sinema prodüktörü olan Akçaoğlu, Karagömrük Hakan Sineması'nın sahibi, Kurtuluş Yeni Atlas Sineması'nın da uzun yıllar işleticisidir. Mezarı Safranbolu'dadır.

Hakan Akçaoğlu, Mustafa Akçaoğlu'nun oğludur. Kurtuluş'un ünlü kırtasiyecisi Pavli Usta'dan aldığı ilk pul eğitimini yıllar içinde geliştirerek günümüzde ülkenin önemli koleksiyonerlerinden biri haline gelmiştir. Türkiye Milli Jürisi'nde yer almış, efemera konusunda uzmanlardan biridir.

Tiyatro sanatçısı ve film artisti Zafer Önen, Yeşilçam'ın yardımcı oyuncularının en tanınmış yüzlerindendir. Savaş Sokak'ta, Kurtuluş İlk ve Ortaokulunun (sonradan Kurtuluş Lisesi oldu) arka tarafı ile karşılıklı konumdaki bir evin giriş katında oturur. Oğlu Suat Önen de kısa bir dönem oyunculuk yapmıştır.

Yeşilçam filmlerinin ünlü yardımcı rol oyuncularından Hüseyin Baradan Kurtuluş Eşref Efendi Sokak'ta oturur. Bir dönem de Feriköy Arzu Sineması'nın üst katında oturduğu bilinmektedir. Yahşi Baraz, Türkiye'nin en önemli sanat galerilerinden birini 1975'ten bu yana aile apartmanı olan Baraz'da sürdürmektedir. Sanat dünyamızın önemli isimlerinden biridir. Bade İşçil, sinema ve dizi oyuncusudur ve göçmen kökenli Kurtuluşlu bir ailenin kızıdır. Aris Nalci, Kurtuluşlu bir gazetecidir. Gamurç (Köprü) isimli televizyon programıyla tanınır. 2010'lu yıllarında sonu itibariyle Belçika'da yaşamaktadır.

Ünlü müzisyenlerden Selahattin, Ali ve Barbaros Erköse kardeşler aileleriyle birlikte Kurtuluş Savaş Sokak daimi sakinlerindendir. Çocukları da halen aynı yerde oturmaktadır. Yine Savaş Sokak'ın ünlü bir diğer müzisyeni Necati Konan'dır. Uzun yıllar önce vefat eden Necati Konan'ın oğlu Alaattin Konan da babasının yolundan gitmiş ve halen ülkenin önemli orkestralarında görev almaktadır. Yine ülkenin önemli müzisyenlerinden Mustafa Taşpınarlı, Kurtuluş Değirmen Sokak sakinlerindendir. Oğulları Namık Taşpınarlı, halen önemli orkestralarda baş kemancı olarak çalışmaktadır. Müziğin ünlü ailesi Şenyaylar Ailesi de neredeyse bütün üyeleriyle birlikte Tuzcu Murat Sokak'ta otururlar. Halen Kurtuluş son durakta bir eğitim merkezleri de bulunan Şenyaylar Ailesinin bazı üyeleri semtte ikamet etmeye devam etmektedir.

Ünlü gazeteci Ergin Konuksever de Sadri Maksudi Arsal Sokak'ta uzun yıllar oturmuştur. Evlerini vaktiyle dönemin vali ve belediye başkanı Fahrettin Kerim Gökay'dan satın almışlardır. Ergin Konuksever doğma büyüme Kurtuluşludur. Halen Akatlar'da oturmaktadır. Ünlü sanatçılardan Zeki Müren bir dönem Marsık Sokak'ta, Ajda ve Semiramis Pekkan kardeşler ise aileleriyle birlikte Türkbeyi Sokak'ta oturmuştur. Dönemin divalarından aktris Neriman Köksal Kınalı Keklik Sokak'taydı.

Ünlü oyuncu Sadettin Erbil de Kurtuluş'ludur. Çocukları Mehmet Ali Erbil ile Prof. Dr. Yeşim Erbil, Kurtuluş'ta büyümüştür. "Tecavüzcü Coşkun" olarak tanınan sinema oyuncusu Coşkun Göğen 1980'lerde Eşref Efendi Sokak'ta oturmuştur. Yine sinema oyuncusu Aysel Tanju, Kurtuluş Caddesi'nde oturmuştur. Yine ünlü isimlerden Hüseyin ve Hüsrev Hatemi kardeşler Kurtuluş Caddesi Modern Apartman'da doğup büyümüştür. Gazeteci-televizyoncu Mesut Yar, gazeteci İsmail Saymaz, gazeteci-yazar Vercihan Ziflioğlu, Kurtuluş'ta ikamet eden isimler arasındaki yerlerini almışlardır.

Gazeteci yazar Şaziye Karlıklı da Kurtuluşlu olan bir diğer isimdir. Migros, İGS ve YKM kurum tarihi kitaplarını yapan Karlıklı, ardından "Cumhuriyet Kıyafetleri" (Defne Tozan ile birlikte-1998), "Suyla Buluşan Kent-Şanlıurfa", "Değişimin Simgesi-Kahramanmaraş" ve "Yaşayan Anadolu Takıları" kitaplarını yazar. Ayrıca "Benli Belkis -Efsane Aşkların Kadını" (2018), "Emine Adalet-Kara Kaküllü Kız" (2020), "Son Kadın" isimli (2021) biyografik romanların yazarıdır. 1980 öncesi dönemde DİSK Genel Sekreteri olan Rıza Güven önce Kurtuluş Caddesi sonrasında ise Baysungur Sokak sakinlerindendir. Ünlü kabadayılardan "Kürt İdris" lakaplı İdris Özbir, eşi Marika Özbir ve çocukları ile birlikte Kurtuluş Caddesi ile Açıkyol Sokağı'nın köşesindeki Işık Apartmanı sakinlerindendir.

Bir diğer ünlü kabadayı Dünder Kılıç, Kurtuluş Caddesi'nde otururdu. Kabadayı dünyasının bir başka ünlü ismi Oflu İsmail'in de Dünder Kılıç'ın bitişiğindeki apartmanda bir dairesi vardır. Yine o dünyanın dönem isimlerinden Filo Mehmet, vefat edene kadar Kurtuluş Değirmen Sokak'ta ikamet etmiştir. Feriköy Mezarlığı'nda yatmaktadır.

Ses sanatçısı Nuri Sesigüzel de uzun bir dönem Kurtuluş Cad. Numara 1’de oturmuş isimlerdendir. Roman ve öykü yazarı olan ve Stockholm’de 2021’de vefat eden Demir Özlü de bir dönem Kurtuluş’ta yaşamıştır.

Beyaz Rus kökenli ünlü ressam Naci Kalmukoğlu ise bir Ortodoks olarak Kurtuluş Ay. Lefter Mezarlığı’nda yatmaktadır. İstanbul’un markalaşmış ismi Lavrendoğlu Şarap Fabrikası’nın sahibi Taki ve Lena Lavrendoğlu da ailesiyle birlikte Kurtuluş’ta Lale Apartmanı’nda oturan döneminin ünlü ailelerden biridir. Önceki sayfalarda da bahsettiğimiz üzere semtin ünlü markalarından Golden fabrikasının son sahibi Mihalıs Payoltıs ve Golden’in kurucu sahiplerinden Sava Mellapoulos’u da buraya eklemek gereklidir.

Kurtuluş Rum Okulu’nun uzun yıllar öğretmenliğini ve yöneticiliğın yapmış Nikos İsteklis, şimdi Atina’da yaşasa da, kızı hala Kurtuluş’tadır. Nikos İsteklis’in Kurtuluş tarihi ve Kurtuluş Rum Okulu hakkında kitapları Rumca yayınlanmış bulunmaktadır. Dimitri Araboğlu ise bir diğer ünlü Kurtuluşludur. Halen Atina’da yaşayan ve büyük bir çikolata fabrikasının sahibi olan Araboğlu, gençliğinde Kurtuluş Spor Kulübü’nün atletlerindendir. Türk milli atletizm takımında da yer alıp uluslararası dereceler kazanmış olan Araboğlu, Kurtuluş Spor Kulübü’nün muadilini Atina’da kuran iki isimden biridir. Semtle ilişkisini hala sürdürmektedir. Atina’daki Küçük Asya Araştırmaları Merkezi Müdürü Stavros Anestidis, Kurtuluş Sinemköylüdür.

“Hayalet Oğuz” olarak tanınan döneminin önemli öykü, roman ve mizah yazarı Oğuz Halûk Alplaçın, bir dönem Kurtuluş Caddesi’ndeki Oğuz Apartmanı’nda senarist Bülent Oran’a ait olan dairede yaşamıştır.

Beyin cerrahı Moris Şenegör ise halen Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan ve Kurtuluş’tan Kaliforniya’ya bir başarı öyküsünün sahibi olan isimdir.

Dr. Yakovas Darom, Balıklı Rum Hastanesi'nin dönem doktorlarından. Bir ara hastanenin yöneticiliğini de yapmıştır. Aile Yunanistan'a gidene kadar Kurtuluş Caddesi Ürgüp Apartmanı'nda yaşamışlardır.

Tren modelcisi Teofilos Tsidis yaptığı özgün işle öne çıkan bir diğer semt sakinidir.

Mutlaka unutup ya da bilmediğimiz için atladıklarımız olabilir ama son olarak Kurtuluş'un ünlü yüzlerinden birini de bu satırlara alarak bitirelim.

"Bedo" lakaplı Bedros Çakıryan, yalnız ve muhtaç yaşayan biridir. Semtın cadde ve sokaklarında onu görmeniz mümkündür ama özellikle önemli günlerde kilise bahçesinde durur ve elini açar. İnsanlar gönlünden koparı verir. Çünkü herkes Bedo'yu tanır. Maalesef solunum yetmezliğinden vefat eden Bedros Çakıryan 29 Mart 2021'de Balıklı Ermeni Mezarlığı'na defnedildi. Onca sahipsizliğine rağmen cenazesi için semtten araç kaldırıldı ve bütün duyurular semtın sosyal medya hesaplarından kendiliğinden yapıldı.

İşte Kurtuluş böyle bir yer.

SON SÖZ

Çeşitli çağlarda farklı isimler alarak gelen fakat biriktirdiği mirası bir zenginlik olarak daima saklayan Kurtuluş, İstanbul şehir tarihine özgün renkler basmış bir semttir.

Yüzyıllarca homojen bir Rum yerleşkesi olarak gelen semtimiz, en başından beri, adı konmuş ya da konmamış ötekileştirmeler yaşamıştır.

Birinci bölümde söylediğimiz gibi ilk çağlarda kadınlarının özgür davranışları ve yaşamda etkinliği civar köylerde buranın "Boynuzlu Köy" olarak adlandırılmasını getirmiş ve belki de tarihinin ilk ötekileştirmesini yaşamıştır.

Milattan sonraki yüzyıllarda ise şehrin en kalabalık Rum nüfusuna sahip olmasına ve üstelik homojen olmasına rağmen Patrikhane tarafından hiçbir zaman metropolitlik bölgesi statüsü verilmemiştir. Halkının yoksul olması, yerleşiminin giderek elverişsiz hale gelmesi gibi nedenlerle homojen kalma ömrü uzamış bir yerdir burası. Bu adı konmamış yalıtılmışlık kendi özgünlüğünü beslemiş, kendine has müziği ile Tatavla Havaları ortaya çıkmıştır (Çağımızda adına "rembetiko" denilen müzik türünün yani eski adlandırmayla "amane" müziğinin temellerinde Tatavla'nın yerinin bulunduğu kendimce inanıyorum).

Giderek toplumun alt kültür gruplarından oluşan bölgenin yaşadığı itilme ve ötekileştirme, meyhanelerinin, damak lezzetinin, halk oyunlarının, karnavalının yanı sıra kabadayılarının, tulumbacılarının, gangsterlerinin özgünlüğünü de besleyen bir etki yapmıştır.

Şehirdeki Rum toplumunun kendi arasında "Ne Lazım Tatavla'da Bakkal Dükkanı" deyişini adeta bir atasözü gibi kullanması, gözlerinde bu bölgenin zorunlu olmadıkça uğranmaması gereken, "lazım değil" denilen bir yer olduğunu göstermekte ve bir açık ötekileştirmeyi içermektedir.

Ama her şeye rağmen bölge, insanları kendine çekmeyi bildiği gibi, 19. yüzyıl ile birlikte "makus talihi"ni kırmayı da başarmıştır. Şaşırtıcı şekilde insanlık tarihine önemli isimler çıkarmıştır. Bu kitabın çeşitli sayfalarında örneklerini gördüğünüz isimlerdir bunlar.

Günümüze geldiğimizde ise semtin, geçmişinde farklı güç odaklarından yaşadığı bütün tırpanlara rağmen mirasını bir şekilde koruduğunu ve oradan buradan filizlendirdiğini görüyoruz. Bu nedenle bazı günlerde semtin kendine has kokusu oluyor. Bu nedenle hala lezzet seviyesi oldukça yukarıda... Son yıllarda Kurtuluş'a yerleşen eğitim ve gelir düzeyi yüksek bir arkadaşım, "Girdiğim pastanelerde biz dışardan gelenler isteyeceğimiz şeyleri parmağımızla gösterip 'şundan istiyorum', 'bundan istiyorum' derken siz, bütün ürünleri ismini söyleyerek alıyorsunuz ve biz bu isimlerin çoğunu ilk defa Kurtuluş'ta duyduk" demiş ve aslında semtin farklılığına vurgu yapmıştır.

Bizler de bu farklı semtte, bütün özgünlüklerin tadını, kokusunu alarak büyümenin bize kazandırdıklarıyla yaşıyoruz. Kimimiz bunun yeterince bilincinde olmasa da, semtin kişiliklerimize kazandırdığı çok şey var.

Bu satırlar bu kazanımlardan eksiğiyle gediğiyle damıtabildiklerimizdir. Aynı zamanda dünyanın akla gelmeyecek noktalarında bulunan ama burayı daima kalbinde yaşatan Kurtuluşluların ruh haline, hasretine, yoksunluğuna da bir göndermedir.

Çalışmama yardımcı olan herkese teşekkür ederek...

KAYNAKÇA

- 1.Abdurrahman Kılıç, Tatavla Yangını ve Etkileri, Toplumsal Tarih Dergisi, 3 Şubat 2021, s. 12-19.
- 2.Prof. Abdurrahman Kılıç, Tatavla Yangını başlıklı makale.
- 3.Prof. Abdurrahman Kılıç, İstanbul Yangın Kuleleri ve Çığırkanları, YEM Yayınları, İstanbul, 2019.
- 4.Akşam Gazetesi, 24 Mart 1929.
- 5.Atilla Oral, Enver Paşa'nın Kardeşi Nuri Killigil, Demkar Yayınları, İstanbul, 2016.
- 6.Atina Notları, Dimitri Araboğlu ve Yani Veske ile yapılan görüşmeler, Hüseyin Irmak, Mayıs 2013.
- 7.Akillas Millas, Büyükada, Adalı Yayınları, İstanbul, 2021.
- 8.Arto Berberyan, Andıkça Geçen Günleri, Ayhan Matbaacılık, Aralık 2000.
- 9.Ayda Baloğlu, "Kültürlerarasılık mı Elazığ'dan Kınalıada'ya Kasap Doğan" başlıklı röportaj, Paros Dergisi, Sayı 96, Eylül 2019, s. 50-52.
- 10.Burhan Yentürk, Ne Lazım Tatavla'da Bakkal Dükkânı, ZVİ-Geyik Yayınları, İstanbul, 2001.
- 11.Christo Copana ile görüşmeler, Hüseyin Irmak, 2016, 2019 ve 2022.

12.Dionysios Byzantios, Anaplous Bosporou, Boğaziçi'nde Bir Gezi, Çeviren: Mehmet Fatih Yavuz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Mayıs 2010.

13.Ebru Erke, "Buyrun Mari Esgici'nin Mutfağına" başlıklı haber, Hürriyet, 20 Kasım 2021.

14.Elena Kovaçi Uygan, "Marisa'nın Gerçekleşen Hayali Siete Cafe", Dergi Şalom, 6 Nisan 2022.

15.Elif Atalay, "Şirin Mutfak'ın Yüz Yıllık Acı-Tatlı Hikâyesi" başlığıyla Hayguhi Hüsümyan ile yapılan röportaj, Agos, 22 Ağustos 2014.

16.Emine Nazan Avkovan, "İstanbul Tatavla/Kurtuluş Semtinin Kültürel ve Mimari Kimlik Değişimi", Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Mayıs 2019.

17.Emre Öktem, İstanbul'un Gizlisi Saklısı, Jonglez Yayınları, Türkçe Basımı Eray Basım, İstanbul 2016.

18.Ferikeuy Platform isimli Facebook hesabı.

19.Gökhan Akçura'nın Facebook hesabı, "Ekrem Muhittin Yeğen" başlıklı yazı, 23 Mart 2022 Çarşamba.

20.Güçlü Okan, İstanbul'un Son Domuz Kasabı başlıklı röportaj, Tempo.

21.Hüseyin Irmak, Tatavla'dan Kurtuluş'a, Aras Yayıncılık, İstanbul, Beşinci Baskı Temmuz 2022.

22.İbrahim Hilmi Tanışık, İstanbul Çeşmeleri II-Beyoğlu ve Üsküdar Cihetleri, İstanbul Maarif Matbaası, 1945.

23.Kornilia Çevik Bayvertyan, "Evi Sabuncaki ve Sabuncakış Çiçekçilik" başlıklı röportaj, Paros Dergisi, Sayı 75, Aralık 2017, Sf. 178, 181.

24.Kornilia Çevik Bayvertyan, "Lazari ve Kozma Kozmaoğlu Müessesesi ve Yeni İdeal Salam" başlıklı ropörtaj, Paros Dergisi Sayı 64, Ocak 2017, s. 138-141.

25.Marisa Gormezano ile yapılan görüşme, Hüseyin Irmak, 4 Ağustos 2022 Perşembe.

26.Melisin Hristodulu, Tatavla Tarihi, İstanbul, İstos ve Ay. Dimitri Vakfı Yayınları, 2013.

27.Meri Çevik Simyonidis, İstanbul Kokulu Mutfaklar-Bir Masalmış Geçen Yıllar, Sander Yayınları, İstanbul, 2020.

28.Meri Çevik Simyonidis, İstanbul Kokulu Mutfaklar, Sander Yayınları, İstanbul 2021.

29.Muzaffer Ayhan Kara ile yapılan görüşme. (5 Haziran 2022)

30.Orhan Türker, Osmanlı İstanbul'unda Bir Köşe, Tatavla, İstanbul, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1998.

31.Osman Cemal Kaygılı, Köşe Bucak İstanbul, Selis Kitaplar, İstanbul 2003.

32.Reha Arar, "Sanatı ve Lezzeti Buluşturan Mekân: Siete Cafe & Art Studio", milliyet.com.tr, 26 Kasım 2021.

33.Reşat Ekrem Koçu, İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, 1958.

34.Richard Lewinshon, Esrarengiz Avrupalı, Çeviri Cem Muhtaroglu, İletişim Yayınları, İstanbul, 1. Baskı Ekim 1991.

35.Richard McKim, The Life and Times of E. M. Antoniadi, 1870-1944, British Astronomical Association, 1993.

37.Tarık Özavcı, İstanbul Yangınları 1923-1965, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yayınları, İstanbul, Ekin Basımevi 1965.

38.Tatavla'dan Kurtuluş'a Facebook sayfası.

39.Tolga Bektaş, Ekrem Özcan sokak röportajı, Bellekşifli sosyal medya hesabı, Mayıs 2021.

40.Vercihan Ziflioğlu, "Kayıp Zamanın Çocukları-İstanbullu Bulgarlar", Kuzey Işığı Yayınları, İstanbul, 2020

41.Yorgo Valasiadis, Tatavla'ya Kar Yağıyor, İstanbul, Dünya Kitapları, 2002.

ÇÖZÜM BURADA

 444 31 12